

Nr 233.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom; given Stockholms slott den 13 mars 1937.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

Härigenom förordnas, att 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom¹ skola, 6 § i nedan angivna del, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

Bolag, förening eller stiftelse må förvärva fast egendom, som i den ordning 6 § stadgar prövas äga sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen vara avsedd till tomt, upplagsplats, idrottsplats eller dylikt eller att nyttjas till stenbrott, grus- eller lertag eller utgöra torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet eller vara av beskaffenhet att bära skyddas på grund av säregen natur eller fornlämning eller av liknande anledning.

Prövning, varom nu sagts, åligger Konungens befallningshavande i det län, där egendomen är belägen.

Sedan fast egendom förklarats vara av den beskaffenhet, att bolag, förening eller stiftelse, efter vad nu sagts, må förvärva den, vare det gällande även vid framtida överlåtelser av egendomen eller del därav.

4 §.

Konungen äger giva bolag, förening eller stiftelse tillstånd att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs i fall,

1. att egendomen vid tiden för denna lags trädande i kraft ägdes av bolag eller ekonomisk förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet;

2. att egendomen utgör fastighet, därav icke någon del lämpligen kan nyttjas för jordbruk;

3. att egendomen utgör sådan del av en fastighets avrösningsjord med impedimenter, vilken med hänsyn till ortens förhållanden och i övrigt föreliggande omständigheter prövas icke vara erforderlig för att återstående del av fastigheten skall äga skogstillgång, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för drivande av självständigt jordbruk (*stödskog*), och icke heller vara att hänföra till sådana till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägen-

¹ Senaste lydelse av 3, 4 och 6 §§, se SFS 1332:183

heter, som i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägna sig för upptagande av självständiga jordbruk eller lämpligen kunna samman-slås med andra brukningsdelar (*odlingsområde*); skolande vid beräkning av stödskog hänsyn tagas dels till möjligheten att genom delning av förefintligt jordbruk bilda nya självständiga jordbruk, dels, beträffande odlingsområde, till möjligheten att av dylikt område bilda självständigt jordbruk eller sammanslå sådant område med annan brukningsdel;

4. att egendomens förvärvande för bolaget, föreningen eller stiftelsen såsom innehavare av angränsande fastighet äger avsevärd betydelse med hänsyn till skogsvårdens främjande;

5. att med egendomens förvärvande är avsett att åt arbetare eller andra hos bolaget, föreningen eller stiftelsen anställda personer bereda bostäder eller att genom idkande av jordbruk tillgodose sådana personers behov av livs-förnödenheter eller jordbruksprodukter; eller

6. att med egendomens förvärvande är avsett att främja bildandet av egna hem eller mindre jordbruk.

Tillstånd till förvärv enligt andra eller tredje punkten må ej utan särskilda skäl förvägras bolag, förening eller stiftelse, som under de före ansökningens ingivande senast förflutna tio åren genom överlåtelse till enskild person av skogsmark eller till jordbruk tjänlig fastighet med efter ortens förhållanden erforderlig skogstillgång eller ock genom sådan överlåtelse till enskild person av odlad jord eller odlingsområde, som prövas gagnelig för befolkningens näring i orten, avhänt sig egendom, vilken vid värdering, verkställd i den ordning och efter de grunder Konungen föreskriver, finnes i värde ungefär motsvara den egendom som med förvärvet avses. Med överlåtelse, som ovan sagts, skall jämställas överlåtelse av skogsmark, jordbruksfastighet, odlad jord eller odlingsområde till kommun eller till hushållningssällskap, bolag eller förening, som utövar statsunderstödd egnahemsverksamhet. Har överlåtelse av jordbruksfastighet eller skogsmark skett till enskild person, som förvärvat egendomen huvudsakligen för att därav bereda sig inkomst annorledes än genom dess utnyttjande för eget jordbruk eller i samband därmed bedrivit skogsbruk, må hänsyn ej tagas till överlåtelsen.

Tillstånd enligt andra eller tredje punkten må, såvitt angår Nedan-Siljans fögderi med undantag för Kopparbergs och Aspeboda socknar, Ovan-Siljans fögderi, Väster-Dals fögderi med undantag för Säfsnäs socken samt Envikens, Svärdsjö och Svartnäs socknar av Falu fögderi i Kopparbergs län, icke, utan att särskild anledning därtill föreligger, givas till förvärv av mark, som vid skogsåbodelning eller, där sådan ej förekommit, allmänt storskifte avsetts till hemskog och fäbodskog.

I fråga om de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län skola, där heminägorna ännu ligga i storskifte, vid tillämpning av bestämmelserna i tredje punkten samma ägare eller hans make tillhöriga ägor, vilka gemensamt bilda en brukningsdel, betraktas såsom en fastighet.

Vad enligt bestämmelserna i tredje punkten förvärvas skall avskiljas ge-

nom avstyckning, därvid dock skall iakttagas, att rätt till delaktighet i sådana samfälligheter, rättigheter och förmåner, som avses i 19 kap. 12 § andra stycket lagen om delning av jord å landet, ej må tilläggas den avstykade ägovidden.

Tillstånd till förvärv enligt fjärde punkten må icke, utan att särskild anledning därtill föreligger, givas, om jordbruket å fastighet, varifrån förvärvet göres, därigenom skulle bringas att upphöra eller märkligen försvagas.

5 §.

Prövas i andra fall än i 4 § angivits på grund av särskilda omständigheter bolag, förening eller stiftelse böra medgivas rätt att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, äger Konungen giva tillstånd därtill. Såsom sådan omständighet skall i fråga om förvärv, som göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse, anses, att föreningen eller stiftelsen främjar ett allmännyttigt ändamål samt att förvärvet äger avsevärd betydelse för föreningens eller stiftelsens verksamhet.

6 §.

Äskas sådan prövning, som i 3 § sägs, eller vill bolag, förening eller stiftelse jämlikt 4 eller 5 § söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande inom tre månader från det fånget skedde. Försittes den tid eller prövas egendomen icke vara sådan, som i 3 § sägs, och varder ej heller, där Konungens tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fånget ogillt.

Sökes Konungens — — — eller egnahemsnämnd.

Över Konungens — — — är stadgad.

Närmare föreskrifter — — — av Konungen.

Är i — — — fast egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

Vad i 4 § andra stycket stadgas skall allenast hava avseende å bolag, förening eller stiftelse, som efter lagens ikraftträdande avhämt sig i samma stycke omfördämd egendom.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 januari 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, anför efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet:

Jag torde få anmäla frågan om *ändrad lagstiftning angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom*, rörande vilken fråga betänkande med förslag den 20 september 1935 avgivits av sociala jordutredningen (stat. off. utr. 1935: 47).

Inledning.

Lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom. Ifrågavarande lag förbjuder aktiebolag, handelsbolag och föreningar — ekonomiska såväl som ideella — samt stiftelser att utan Konungens tillstånd förvärva fast egendom. Från lagens tillämplighetsområde äro undantagna bolag och föreningar, som driva bank- eller annan penningrörelse eller försäkringsrörelse, samt vissa allmänna stiftelser (11 §). Förbudet avser ej fast egendom inom det till bebyggande planlagda området i stad, köping eller annan ort, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, och ej heller fastighet, som av Konungens befallningshavande prövas äga sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen vara avsedd till tomt, upplagsplats, idrottsplats eller dylikt eller att nyttjas till stenbrott, grus- eller lertag eller utgöra torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet eller vara av beskaffenhet att böra skyddas på grund av säregen natur eller fornlämning eller av liknande anledning (1 och 3 §§).

Förvärvstillstånd må av Konungen meddelas i fall att vissa angivna koncessionsförutsättningar äro för handen. Såsom allmän koncessionsgrund upptages förhandenvaron av särskilda omständigheter i det enskilda fallet. I fråga om förvärv, som göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse, skall såsom sådan omständighet alltid an-

ses, att föreningen eller stiftelsen främjar ett allmännyttigt ändamål samt att förvärvet äger avsevärd betydelse för föreningens eller stiftelsens verksamhet (4 § andra stycket). Jämsides med den allmänna koncessionsregeln anger lagen fem särskilda koncessionsgrunder, beträffande vilka det vid lagens tillkomst förutsattes att, om grundförutsättningarna vore för handen, prövningen i det särskilda fallet skulle ske efter en mindre sträng måttstock än den, som skulle äga rum efter huvudregeln (4 § första stycket).

Sådana s. k. lindrigare koncessionsgrunder äro, att fastigheten den 1 juli 1925 ägdes av bolag eller ekonomisk förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet (första punkten), att fastighetens förvärvande för bolaget, föreningen eller stiftelsen såsom innehavare av angränsande fastighet äger avsevärd betydelse med hänsyn till skogsvårdens främjande, s. k. förvärv i arronderingssyfte (tredje punkten), att med fastighetens förvärvande är avsett att åt arbetare eller andra hos bolaget, föreningen eller stiftelsen anställda personer bereda bostäder eller att genom idkande av jordbruk tillgodose sådana personers behov av livsförnödenheter eller jordbruksprodukter (fjärde punkten), samt att med fastighetens förvärvande är avsett att främja bildandet av egna hem eller mindre jordbruk (femte punkten). Tillstånd till förvärv i arronderingssyfte må ej utan att särskild anledning därtill föreligger givas, om jordbruket å fastighet, varifrån förvärvet göres, därigenom skulle bringas att upphöra eller märkligen försvagas. Ytterligare har bland de lindrigare koncessionsfallen upptagits, att fastigheten utgör sådan del av ett hemmans avrösningsjord med impedimenter, vilken prövas icke vara erforderlig såsom stödskog till återstående delen av hemmanet och ej heller vara att hänföra till odlingsområde, s. k. förvärv av överloppsskog (andra punkten). Med hemman avses här helt hemman eller hemmanslott. Med odlingsområde menas sådana till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägenheter, som i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägna sig för upptagande av självständiga jordbruk eller lämpligen kunna sammanläggas med förutvarande jordbruk.

För bestämmandet av vad som skall hänföras till stödskog anger lagen dels (4 § första stycket andra punkten) en allmän regel, avseende hela landet, dels ock därutöver (5 §) särskilda regler för vissa delar av Norrland, för vissa delar av Kopparbergs län samt för Värmlands län. Enligt den allmänna stödskogsregeln förstås med stödskog sådan mark, som med hänsyn till ortens förhållanden och i övrigt föreliggande omständigheter erfordras för att fastighet skall äga för drivande av självständigt jordbruk tillräcklig skogstillgång. Hör till fastighet odlingsområde, skall i stödskogen inräknas jämväl mark, som erfordras för att odlingsområdet skall äga tillräcklig skogstillgång för därmed avsett nytt jordbruk eller sådant förutvarande jordbruk, med vilket området kan komma att sammanläggas. Enligt uttalande i motiven till lagen omfattar uttrycket »tillräcklig skogstillgång» även saluskog, där sådan efter ortens förhållanden anses erforderlig för att ett jordbruk skall vara ekonomiskt bärkraftigt. Nyssnämnda särskilda

stödskogsbestämmelser innehålla, att inom de delar av landet, som med dem avses, förevarande koncessionsgrund ej må tillämpas med mindre den fastighet, varifrån förvärvet göres, har kvar ett visst angivet minimum av skogsmark. Sålunda skall (5 § a) ett hemman inom Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Västernorrlands län samt Hudiksvalls, Ljusdals, Bollnäs och Söderhamns fögderier av Gävleborgs län såsom stödskog behålla minst så mycken till skogsbörd duglig och i förhållande till inägorna bekvämt belägen mark, som på hemmanet belöper efter en areal för helt mantal av 1,500 hektar inom vissa delar, 1,200 hektar inom andra delar samt 1,000 hektar inom återstoden av nu ifrågakvarade områden. Då fråga är om hemman, vars skattetal understiger ett åttondels mantal, skall den sålunda bestämda arealen höjas med en fjärdedel, dock ej till mera än vad på ett åttondels mantal belöper. Inom Nedan-Siljans, Ovan-Siljans och Väster-Dals fögderier samt Envikens och Svärdsjö socknar i Kopparbergs län skall kvarvarande fastigheten alltid behålla vad vid verkställt storskifte betecknats såsom hemskog och fäbodskog (5 § b). Vad slutligen Värmlands län beträffar är omförmälda minsta kvantitet skogsmark sålunda bestämd (5 § c), att varje självständigt jordbruk skall äga till skogsbörd duglig och i förhållande till inägorna bekvämt belägen mark i viss förskilda delar av länet på tre olika sätt bestämd omfattning, nämligen 15 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett mot tre gånger åkerarealen svarande område dylik mark inom norra delen av länet, 10 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett mot två gånger åkerarealen svarande område dylik mark inom länets mellersta del samt 5 hektar medelgod skogsmark och därjämte ett med åkerarealen lika stort område dylik mark inom södra delen av länet. Då skogsmarken är under medelgodhet skall en motsvarande ökning ske av skogsarealen; då skogsmarken är över medelgodhet må en motsvarande minskning kunna äga rum.

Riksdagens skrivelse den 3 juni 1925, nr 317, och yttranden däröver. De särskilda stödskogsbestämmelser, för vilka nu redogjorts, ha i oförändrad form överflyttats till gällande lag från den så kallade norrländska förbudslagen, lagen den 4 maj 1906, nr 21 s. 1, angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom. Om lämpligheten härav voro meningarna delade. Sålunda återfinnas bestämmelserna icke i det förslag av Kungl. Maj:t, som låg till grund för 1925 års lag. Dåvarande chefen för justitiedepartementet, på vars föredragning proposition i ärendet (nr 205: 1925) avläts till riksdagen, uttalade, att ett försök att vid en viss given tidpunkt i arealsiffror fixera skogsbehovet för de bondejordbruk, vilka lagstiftningen åsyftade att skydda, städse måste bli vanskligt och att norrländska förbudslagen icke jävade detta uttalande. Bestämmelserna insattes i lagen av riksdagen på förslag av andra lagutskottet (utl. nr 33). Utskottet anförde såsom skäl härför, bland annat, att ett slopande av norrländska förbudslagens detaljerade stödskogsbestämmelser i tillämpningen skulle kunna leda till godkännande i väsentlig utsträckning av förvärv, vilka ditintills

varit att hänföra till stödskog och sålunda ansetts böra bibehållas vid bondejordbruken, och att det icke kunde anses lämpligt att vid genomförande av en rikslagstiftning av förevarande art antaga bestämmelser, vilka för de delar av landet, där behovet av lagstiftningen vore störst, kunde anses medföra ett mindre effektivt skydd än den då gällande lagstiftningen. Emellertid fann utskottet, att norrländska förbudslagens stödskogsbestämmelser, såvitt anginge Värmlands län och de under lagen fallande delarna av Kopparbergs län, i vissa hänseenden gäve anledning till anmärkningar. Beträffande sistnämnda länsdelar anförde utskottet bland annat följande.

De allmänna storskiftesförrättningarna i Dalarna, vid vilka socknarna utgjort skifteslag, hade mestadels verkställts så, att inägojorden delats mellan de olika hemmanen, medan beträffande skogsmarken uppdelning skett blott mellan byalagen. Sistnämnda uppdelningar vore närmast att anse såsom en avvitringsåtgärd. Vid dessa bydelningar utlades skogen ofta i olika skiften, som betecknats med hemskog, fäbodskog och utskog, men även andra växlande benämningar hade använts. När uppdelning av byskogen å de särskilda hemmanen sedermera företagits, verkställdes den till en början i form av särskilda storskiftesförrättningar, men skedde senare med tillämpning av skiftesstadgans bestämmelser. Vid de såsom storskiftesförrättningar handlagda skogsåbodelningarna fick enligt gällande föreskrifter skogen läggas i tre skiften: hemskog, fäbodskog och utskog, men något tvång fanns ej att utlägga så många skiften. Huruvida särskilt utskogsskifte behövde utläggas för någon delägare och på vilket av byns skilda skogsområden detta skifte kom att förläggas, var helt beroende på de för skiftesläggning i allmänhet bestämmande omständigheter. Då skogsåbodelning sålunda skett genom förrättning, som kunde rubriceras såsom storskifte, bleve den därvid använda beteckningen å skogsskiftena avgörande för frågan vad som skulle hänföras till stödskog. Hade nämnda delning däremot ägt rum enligt de i skiftesstadgan meddelade bestämmelser, torde den beteckning, som använts vid bydelningen, vara avgörande i berörda hänseende. En hemmansägare, som av någon anledning fått sin huvudsakliga och för hemmanet alldeles nödvändiga skogsmark utlagd å byns utskogsskifte, torde alltså vara oförhindrad att avyttra denna, medan däremot en annan hemmansägare, som fått hela sitt skogsbelopp utlagt å mark, som vid bydelningen benämnts hemskog och fäbodskog, icke finge sälja någonting alls, hur riklig skogstillgången än kunde vara. På grund av nu angivna förhållanden hade stödskogsbestämmelserna kommit att i praktiken verka ytterst ojämnt och otillfredsställande.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående behovet beträffande Värmlands län och nämnda delar av Kopparbergs län av ändrade bestämmelser i fråga om vad som skulle hänföras till stödskog samt i vad mån motsvarande föreskrifter kunde anses önskvärda jämväl för andra delar av sistnämnda län ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Denna utskottets hemställan bifölls av riksdagen enligt skrivelse den 3 juni 1925, nr 317.

I anledning av riksdagens berörda framställning infordrade Kungl. Maj:t år 1925 *utlåtanden* från domänstyrelsen, länsstyrelserna i Värmlands och Kopparbergs län samt, beträffande sistnämnda län, Dalautredningen. Läns-

styrelserna fogade vid sina utlåtanden yttranden från vederbörande skogsvårdsstyrelse och hushållningssällskaps förvaltningsutskott, varjämte länsstyrelsen i Kopparbergs län överlämnade yttranden från åtskilliga kommunalnämnder ävensom en av överlantmätaren i länet verkställd utredning. Angående det närmare innehållet i dessa utlåtanden torde jag få hänvisa till sociala jordutredningens omförmälda betänkande (stat. off. utr. 1935: 47), där utlåtandena finnas återgivna (sid. 32—52). Jag vill här endast redogöra för de huvudsakliga synpunkter, som i utlåtandena framkommo.

Länsstyrelsen och skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län samt förvaltningsutskottet hos hushållningssällskapet i samma län ställde sig, under framhållande av de olikartade förhållanden som i olika delar av länet och även inom de i lagen fastställda zonerna vore rådande beträffande såväl skogs- som jordbruket, tveksamma angående lämpligheten av att bibehålla nu gällande fixa stödskogsbestämmelser för länet eller att ersätta desamma med andra sådana. Då ett bestämmande av stödskogsbehovet enligt den generella för hela landet gällande regeln syntes erbjuda betryggande säkerhet för att vederbörlig hänsyn toges till det verkliga behovet av stödskog, hemställde nämnda myndigheter, att för Värmlands län gällande särbestämmelser måtte utgå ur lagen.

Länsstyrelsen och skogsvårdsstyrelsen i Kopparbergs län samt förvaltningsutskottet hos hushållningssällskapet i samma län ansågo, att man på grund av jordsplittringen i övre Dalarna ej kunde på ett ändamålsenligt och efter de säregna förhållandena i de olika orterna anpassat sätt i lag fastslå behovet av stödskog inom länet och att detsamma därför borde prövas efter utredning från fall till fall.

Överlantmätaren i Kopparbergs län framhöll, att det näppeligen vore lämpligt att slopa den för länet gällande särskilda stödskogsbestämmelsen och ersätta densamma endast med den för hela landet gällande allmänna stödskogsregeln. Såsom skäl för denna ståndpunkt anförde överlantmätaren, bland annat:

Inom det övre Dalalaget, varom här vore fråga, kunde man säga, att hemmanens skogsmarker i regel utlagts i hemskog, fäbodskog och utskog. Med 1906 års lag syntes man hava avsett, att av dessa skogsområden utskogarna skulle innehålla vad som av hemmanen skulle kunna avstås. Såsom allmän regel förefölle denna bestämmelse även riktig. Det hade jämväl numera i orterna vuxit in i medvetandet, att hemskog och fäbodskog vore förbehållna bondejordbruket och att eventuella bolagsförvärv finge hålla sig till utskogarna. Regeln hade visserligen i vissa detaljfall visat sig vara stel och schematisk, men det förefölle som om, därest dylik särskild stödskogsbestämmelse skulle bibehållas, man näppeligen kunde erhålla någon bättre regel. Med hänsyn till ifrågavarande socknars skiftande förhållanden torde det vara ogörligt att uppställa någon viss arealgräns för stödskog eller något visst förhållande mellan inägor och stödskog. Enär bolagen i ifrågavarande delar av länet måste anses äga minst så stor del av skogsmarken, som borde tillkomma denna kategori av jordägare, kunde det ej heller vara farligt, att stödskogsbestämmelserna eventuellt hindrade vissa förvärv, som måhända kunnat utan särskild skada komma till stånd, då bestämmelserna å andra sidan

bestämt hölle bolagen borta från vidare förvärv inom särskilt hem- men även fäbodskogarna.

Överlantmätaren förordade emellertid viss jämkning i formuleringen av bestämmelsen i fråga. Härutinnan anfördes i utlåtandet, bland annat:

Enligt den tolkning, som givits stödskogsbestämmelsen, torde till »verkställt storskifte» få hänföras de åbodelningar, vilka verkställts såsom storskifte eller alltså innan kungörelsen den 18 februari 1859, nr 11, om förändrade föreskrifter i avseende å besuttenhets- och skiftesväsendet i Stora Kopparbergs län blev gällande, under det att de åbodelningar, vilka verkställts efter sagda kungörelses tillkomst och med tillämpning av laga skiftesprinciperna, ej finge vara avgörande i fråga om benämningarna å skogsskiftena. Någon verklig anledning att i detta hänseende skilja emellan dessa bägge slag av åbodelningar förelåge icke. Antingen borde man endast hålla sig till den beteckning, som givits skogsskiftena vid bydelningen, eller ock låta bägge slagen av åbodelningar vara lika gällande. Att endast hålla sig till bydelningens beteckningar skulle öka anledningarna till anmärkning mot bestämmelsen.

Överlantmätaren hölle sålunda före, att ordet »storskifte» borde utbytas mot »skogsåbodelning eller, där sådan ej förekommit, allmänt storskifte». Ordet »skogsåbodelning» skulle då innefatta såväl de åbodelningar, vilka verkställts i sammanhang med de allmänna storskiftena (bydelningarna), som de åbodelningar, som verkställts för sig såväl före som efter 1859 års kungörelse.

Det kunde tänkas vissa undantagsfall, där skogsåbodelning ej skett, utan endast sämjedelning ägt rum. För dylika fall torde ordet storskifte böra bibehållas. Beteckningen allmänt storskifte användes här för de storskiften, som innebure bydelningarna.

Det torde ej vara tillrådligt att gå ännu längre och använda en formulering gående ut på att såsom stödskog borde anses vad som vid den för rättning, vid vilken fastighetens avrösningsjord utbrutits, betecknats såsom hemskog och fäbodskog. Man skulle då få hänföra sig till senare tiders hemmansklyvningar, då för övrigt dylika beteckningar ofta ej använts.

För att göra regeln ännu mindre stel torde kunna ifrågasättas, huruvida icke ordet »betecknats» borde utbytas mot ett mindre strängt, exempelvis »uppenbarligen utlagts» eller »avsetts» eller »beräknats». Denna ändring syftade på att ett skogsskifte, vilket betecknats i åbodelningsbeskrivningen såsom exempelvis »skiftet vid Grantjärn» men uppenbarligen vore fäbodskog eller utskog, kunde vid prövningen hänföras under sin rätta natur eller överhuvud att skogsskiftets verkliga karaktär av hemskog, fäbodskog eller utskog skulle vara avgörande.

I anledning av den långt gående jorddelningen inom de storskiftade delarna av länet föreslog överlantmätaren vidare sådan ändring i gällande stödskogsbestämmelser, att desamma, såvitt anginge de trakter, som undergått storskifte på bekostnad eller med understöd av staten, komme att hänföras till bruksdelar och icke till hemman. Såvitt överlantmätaren kunde bedöma, saknades skäl att för de delar av länet, vilka icke berörts av 1906 års lag, införa särskilda stödskogsbestämmelser.

Ledaren för Dalautredningen uttalade såsom sin mening, att den särskilda stödskogsbestämmelsen för Dalarna verkat ojämnt och otillfredsställande och att de olägenheter, som torde vidlåda varje annan schematisk regel, mer än

någonsin komme att göra sig gällande i Dalarna. På grund härav borde bestämmelsen utgå ur lagen utan att ersättas av annan dylik. Då särskilt i övre Dalarna en och samma person tillhöriga, i sambruk nyttjade ägor i regel utgjordes av andelar i ett flertal hemman, borde emellertid de generella stödskogsbestämmelserna ändras därhän, att prövningen av vad som vore att hänföra till stödskog beträffande Kopparbergs län i dess helhet komme att avse hel brukningsdel och icke kamerala enheter.

Domänstyrelsen föreslog beträffande Värmlands län viss ökad skogstilldelning inom den norra och den mellersta av de tre delar, i vilka länet i fråga om stödskogsberäkningen är uppdelat. Beträffande Kopparbergs län fann styrelsen gällande bestämmelser icke vara tillfredsställande. Styrelsen föreslog en indelning av länet i tre områden med olika skogstilldelning i huvudsaklig överensstämmelse med vad styrelsen föreslagit beträffande Värmlands län.

Sveriges skogsägareförbund, som jämväl inkom med yttrande, anförde, att behov icke torde föreligga av en ändring av lagens stödskogsbestämmelser, i vad rörde Värmlands län. Däremot ansåg förbundet, att den särskilda stödskogsbestämmelsen för vissa delar av Kopparbergs län antingen borde helt utgå ur lagen eller ersättas med stadganden om stödskogsarealer efter en rörlig skala, avpassad efter jordbrukens storlek och geografiska läge.

1931 års skogssakkunniga. År 1931 uppdrog chefen för jordbruksdepartementet åt särskilt tillkallade utredningsmän (1931 års skogssakkunniga) att inom departementet verkställa utredning samt avgiva förslag rörande åtgärder för vinnande av, bland annat, förbättrat ekonomiskt utbyte av skogsbruket och intensivare skogsvård. Dessa sakkunniga avgåvo betänkande den 4 januari 1933 (stat. off. utr. 1933: 2). I betänkandet anfördes, bland annat, att nu gällande förbudslag i praktiken visat sig förhindra en ändamålsenlig arrondering av bolagens skogsfastigheter. Den norrländska skogsindustrin hade fortfarande sitt ägovälde uppdelat på en stor mängd spridda fastigheter, vilka i allmänhet var för sig vore för små för genomförandet av ett rationellt ekonomiskt skogsbruk. Det låge utanför de sakkunnigas uppdrag att pröva, i vad mån de sociala motiv, vilka föranlett ifrågavarande lagstiftning, fortfarande vore av den betydelse, att de uteslöte varje tanke på en uppmjukning av densamma. Man vore dock böjd att tro, att en uppmjukning, som åtminstone i någon mån tillgodosåge skogsbrukets behov av mer gynnsamt formade hushållsenheter, borde vara till samhälleligt gagn. De sakkunniga hemställde därför, att nuvarande förbudslag måtte undergå revision till underlättande av en ändamålsenlig arrondering.

Riksdagens skrivelse den 20 juni 1933, nr 342. I anledning av motion av herrar Gustaf Tamm och Elof B. Andersson (I: 292) hemställde vid 1933 års riksdag andra lagutskottet (utl. nr 33), att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och på vad sätt vissa jämkningar i den tekniska utformningen av de dispensbestämmelser, som stadgats i 4 § andra och tredje punkterna samt i den därmed sammanhän-

gande 5 § av 1925 års lag, kunde vidtagas i syfte att, utan att lagens sociala och jordpolitiska verkningar försvagades, möjliggöra att vid lagens tillämpning mera hänsyn toges till de omständigheter, som förelåge i det särskilda fallet. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen och skrivelse avläts till Kungl. Maj:t den 20 juni 1933, nr 342. I sin motivering omnämnde utskottet, bland annat, att ansökningar om koncession i vissa fall avslagits på den grund, att efter försäljningen hemmanet icke skulle äga stödskog till de arealer, som i 5 § angåves, oaktat vederbörande myndigheter intygat, att den återstående skogen vore fullt tillräcklig för jordbrukets behöriga bedrivande. I de fall, då mantalet ej längre motsvarade de faktiska förhållandena beträffande den brukningsdel, vars skogsbehov lagen avsåg att skydda, hade bestämmelserna i 5 § a) kommit att verka på ett sätt, som icke varit åsyftat. De särskilda stödskogsbestämmelserna gäve icke uttryck för det verkliga behovet av stödskog till olika jordbruksfastigheter, då hänsyn toges till kamerala enheter i stället för till faktiska brukningsdelar. Till följd härav funnes icke möjlighet att fästa avseende vid omständigheter i det särskilda fallet, vilka mången gång ur rent social synpunkt kunde anses värda beaktande. Utskottet hade emellertid ingalunda ensidigt åsyftat en utvidgning för den enskilde av hans rätt att överlåta fastighet utan hade även räknat med den möjligheten, att de ifrågasatta jämkningarna skulle medföra inskränkning i den rätt till fastighetsförvärv, som gällande lag medgäve. Utskottet förutsatte, att den föreslagna utredningen jämväl komme att omfatta de särskilda stödskogsbestämmelserna för Värmland och vissa delar av Kopparbergs län. Sedan lagen nu varit i tillämpning avsevärd tid och erfarenhet om dess verkningar vunnits, framträdde helt säkert nya synpunkter med avseende å de frågor, som varit föremål för 1925 års utredning.

Ändringsförslag.

Sociala jordutredningens preliminära förslag och däröver avgivna yttranden. Genom beslut den 28 augusti 1933 uppdrog Kungl. Maj:t åt sociala jordutredningen att verkställa den i riksdagens sistberörda skrivelse begärda utredningen. Sedan genom jordutredningens försorg utlåtanden inhämtats från, bland andra, överlantmätnarna i de norrländska länen beträffande frågan, huruvida och i vad mån stödskogens beräkning efter mantal kunde anses hava föranlett, att för vissa jordbruksfastigheter stödskogsarealerna i Norrland numera icke motsvarade vad som vid lagens tillkomst ansågs vara väl avpassat för att giva jordbruket erforderligt stöd, lät jordutredningen utarbета två preliminära, alternativa förslag till ändringar i förbudslagen. Förslagen överensstämde därutinnan, att några särskilda stödskogsbestämmelser för Norrland ej upptogos. I det ena förslaget upptogos ej heller några dylika bestämmelser för Värmlands och Kopparbergs län utan avsåg detta förslag införande av enhetliga bestämmelser för hela riket beträffande förvärv av s. k. överloppsskog. I det andra förslaget bibehölls för samma län nu gällande särbestämmelser med de jämkningar, som i samband med 1925 års

utredning föreslagits av domänstyrelsen beträffande stödskogstilldelningen i Värmlands län samt av överlantmätaren i Kopparbergs län i fråga om bestämmelsernas utformning, såvitt angår sistnämnda län. Dessa alternativa förslag utremitterades för yttrande till länsstyrelserna i Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, domänstyrelsen, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund och Sveriges skogsägareförbund. Länsstyrelserna anmodades därvid tillika att över förslagen höra egnahemsnämnderna, hushållningssällskapens förvaltningsutskott, jordbrukskommissionerna, skogsvårdsstyrelserna och överlantmätarna. Yttranden avgåvos av samtliga remissmyndigheter utom jordbrukskommissionen i Norrbottens län. Angående det närmare innehållet i förslagen och de avgivna utlåtandena torde jag få hänvisa till sociala jordutredningens förut omförmälda betänkande. Jag kommer här endast att göra en sammanställning av yttrandena, i vad de beröra frågan, huru nu gällande särskilda stödskogsbestämmelser i praktiken hava verkat och huruvida för tillgodoseendet av jordbruksfastigheternas behov av stödskog dylika särbestämmelser fortfarande kunna anses påkallade.

Överlantmätarna i Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands och Västerbottens län hava efter verkställda undersökningar samstämmigt förklarat, att skattetalet, såvitt nämnda län anginge, numera utgjorde ett synnerligen missvisande mått på hemmanens verkliga behov av stödskog. Nuvarande beräkningssätt grundade sig på avvitringsförfattningarnas bestämmelser i fråga om skogsanslag. Sedan tiden för avvitringen hade emellertid en fullständig omvälvning ägt rum inom lantushållningen och skogsbruket. Ett flertal hemman med tillgång till odlingsmark hade genom nyodlingar avsevärt utökats i avseende å den odlade jordens omfattning, under det andra hemman vunnit sådan utökning i endast mindre grad. Härtill komme, att större eller mindre del av ett hemmans åkerjord kunde hava avskilts genom jordavsöndring eller avstyckning, medan däremot ett annat hemman genom sammanläggning med ett avsöndrat eller avstyckat område kunde hava erhållit ansenlig tillökning i åkerjorden. Stödskogsbestämmelserna hade i vissa fall tillämpats till förmån för jordbruk, som icke sedan lång tid tillbaka existerat och icke kunde existera. Å andra sidan funnes det hemman, som icke ens hade skogsmark till husbehovet.

Överlantmätarna i Gävleborgs, Jämtlands och Västerbottens län ansågo, att till grund för stödskogens beräkning borde läggas inägojordens omfång och produktionsförmåga samt skogsmarkens avkastningsförmåga. Överlantmätaren i Norrbottens län har förklarat sig anse, att vad andra lagutskottet anfört till motivering av 1933 års riksdags anhållan om utredning ej kunde tillämpas i fråga om Norrbottens län. För länets vidkommande kunde man säga, att bestämmelserna i 5 § förbudslagen mycket väl skyddat brukningsdelarnas skogsbehov. Det kunde dock medgivas, att mantalet såsom mätare av stödskogstilldelningen ej kunde anses vara den lämpligaste beräkningsgrunden utan att denna borde anslutas till andra faktiskt föreliggande förhållanden i varje särskilt fall.

Samtliga övriga remissmyndigheter i Norrland ävensom domänstyrelsen, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund och Sveriges skogsägareförbund hava vitsordat, att nu gällande normer för beräkning av stödskog efter mantal icke vore tillfredsställande. I allmänhet har man ansett, att den för hela landet gällande generella regeln för tilldelande av stödskog erbjöde tillräckliga garantier för ett tillgodoseende av det norrländska jordbrukets verkliga behov av stödskog.

Vad Värmlands och Kopparbergs län angår hava länsstyrelsen, skogsvårdsstyrelsen och hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Värmlands län i huvudsak haft enahanda uttalanden och förslag som år 1925. Jämväl egenahemsnämnden, jordbrukskommissionen och överlantmätaren i sistnämnda län hava uttalat, att nuvarande särbestämmelser för länet borde utgå ur lagen. Länsmyndigheterna i Kopparbergs län med undantag av jordbrukskommissionen hava tillstyrkt, att för länet nu gällande stödskogsbestämmelser måtte med de jämkningar, som av sociala jordutredningen föreslagits, bibehållas. Man har därvid särskilt framhållit, att jordbruket inom stora delar av länet uppenbarligen icke hade eller kunde komma att få självständig bärkraft och att det därför vore synnerligen angeläget, att den självägande jordbruksbefolkningens behov av stödskog i möjligaste mån säkerställdes. Den erfarenhet man hittills vunnit av nuvarande bestämmelser vore för värdefull för att dessa skulle utbytas mot andra, vars verkningar icke nöjaktigt kunde överblickas. Jordbrukskommissionen i Kopparbergs län har såsom sin mening uttalat, att gällande särbestämmelser för Dalarna kommit att verka ojämnt och otillfredsställande. De borde därför antingen utgå ur lagen eller ock ersättas med andra efter mera rationella grunder utformade bestämmelser. Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund och Sveriges skogsägareförbund hava förklarat sig anse, att för hela landet enhetliga bestämmelser borde gälla i fråga om fastställandet av vad som skulle anses såsom stödskog och att med hänsyn därtill särbestämmelserna för Värmlands och Kopparbergs län borde upphävas.

Sociala jordutredningens slutliga förslag. På grundval av den i ämnet förebragta utredningen har sociala jordutredningen utarbetat och i sitt nämnda betänkande framlagt ett slutligt förslag till lag om ändring i vissa delar av 1925 års förbudslag. Enligt detta förslag skola de särskilda stödskogsbestämmelserna för vissa delar av Norrland och Värmlands län utgå ur lagen. Vad som i nämnda landsdelar bör förbehållas hemmanen såsom stödskog föreslås skola avgöras med tillämpning allenast av den allmänna hela riket avseende stödskogsbestämmelsen i 4 § första stycket andra punkten. Stödskogsbegreppet har i samband därmed givits en något förändrad utformning. Sålunda har uttrycket »för drivande av självständigt jordbruk tillräcklig skogstillgång» i förslaget utbytt mot »skogstillgång tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för drivande av självständigt jordbruk». Vidare har till den allmänna regeln fogats det tillägget, att vid beräkning av stödskog hänsyn skall tagas ej allenast — såsom redan nu gäller — till möjligheten att

av förefintligt odlingsområde bilda självständigt jordbruk eller sammanslå sådant område med befintlig brukningsdel utan jämväl till möjligheten att genom delning av förefintlig brukningsdel bilda nya självständiga jordbruk. De särskilda stödskogsbestämmelserna för Kopparbergs län hava bibehållits i den utformning, som givits dem i det ena av jordutredningens preliminära förslag. Slutligen har i förslaget införts den nyheten i förhållande till nu gällande lag, att koncession enligt 4 § första stycket andra punkten (förvärv av s. k. överloppsskog) företrädesvis må beviljas bolag, förening eller stiftelse, som efter den 1 juli 1925 genom avlåtelse av skogsmark eller till jordbruk tjänlig fastighet med erforderlig skogstilldelning eller eljest genom sådan avlåtelse av odlad jord eller odlingsområde, som prövas gagnelig för befolkningens näring i orten, till enskild person eller till egnahemsbolag eller egnahemsförening avhänt sig mark av ungefär samma taxeringsvärde som med förvärvet avses.

Till motivering av sitt förslag har sociala jordutredningen anfört, bland annat, följande:

Den av sociala jordutredningen verkställda utredningen hade givit vid handen, att de i 5 § bolagsförbudslagen givna normerna för beräkning av stödskog tekniskt sett vore synnerligen otillfredsställande. Detta gällde särskilt de bestämmelser, som angåve att stödskogen skulle i vissa delar av landet beräknas efter mantal. Mantalet hade nämligen numera fullständigt förlorat sin betydelse såsom mätare av en fastighets omfattning och avkastningsförmåga. En fastighet med mycken inrösningsjord kunde sålunda betecknas med ett mindre mantal än en fastighet med ringa inrösningsjord och jämstora fastigheter kunde ofta hava olika mantalsbeteckningar. Åtskilliga hemman hade nämligen avsevärt utökat sin odlade jord, under det att andra hemman i stället minskat åkerjorden genom försäljning av områden. Trots sådana förändringar hade likväl sedan lång tid tillbaka skattetalet bibehållits oförändrat. Enligt vad som framginge av de inkomna yttrandena funnes fulla hemman, som numera icke ens hade skogsmark till hushövet, under det att hemmansdelar, som knappast hade inägor i den omfattning, att hemmansdelen kunde anses vara tjänlig till jordbruk, kunde innehava en betydande areal skogsmark, långt utöver den efter mantal beräknade stödskogen. Ett kvarblivande vid stödskogens beräkning efter mantal hade efter vunna upplysningar synts sociala jordutredningen icke vara lämpligt.

Då det gällde att söka ersättning för mantalsberäkningen kunde det förefalla naturligt att fastställa egendomens storlek och produktionsförmåga såsom mätare av stödskogstilldelningen. Förslag hade också framställts att härför i lag angiva normer med beräkningsgrund efter jordens totala avkastningsförmåga uttryckt i skördeenheter. Förutom att avsevärda svårigheter torde föreligga för bestämmandet av dylika normer, skulle införande av sådan beräkningsgrund i många fall medföra, att stora skogsområden, som för närvarande inrymdes under stödskogsbegreppet, skulle komma att betecknas såsom överloppsskog och därigenom kunna förvärvas av bolag, förening eller stiftelse. Att härigenom en väsentlig uppmjukning av nuvarande principer för bolagsförvärv skulle inträda, torde vara ofrånkomligt. Med hänsyn till lagstiftningens allmänna syftemål torde därför icke vara tillrådligt att genomföra en dylik norm för beräkning av stödskog.

Däremot skulle det stå i överensstämmelse med den jordpolitik, som förts i vårt land under de senaste årtiondena, därest i lagstiftningen infördes ett

stadgande av sådant innehåll, att tillstånd till förvärv av överloppsskog företrädesvis finge beviljas bolag, förening eller stiftelse, som kunde styrka, att skogsmark eller till jordbruk tjänlig fastighet med erforderlig skogstilldelning till ungefär samma taxeringsvärde, som med förvärvet avsåges, under den tid, som förflutit sedan den nu gällande bolagsförbudslagen trädde i kraft, eller den 1 juli 1925, från bolaget, föreningen eller stiftelsen övergått i enskild persons ägo. Även sådan avlåtelse enbart av odlad jord eller odlingsområde, vilken prövades gagnelig för befolkningens näring i orten, t. ex. för komplettering av ofullständiga jordbruk eller för bildande av arbetar-småbruk, borde kunna i berörda hänseende räknas bolag, förening och stiftelse till godo. Däremot borde i bytshänseende såsom motvärde icke få räknas för bostads- eller liknande ändamål försåld mark. Som dylikt motvärde borde givetvis ej heller räknas försålda fastigheter, som enligt äldre lagstiftning bildats utan den skogstilldelning, som enligt gällande lag vore erforderlig. Med enskild person syntes härvid böra jämnställas egnahemsbolag och egnahemsförening.

Genom att för förvärv av överloppsskog uppställa sådana villkor, som nu nämnts, skulle ett jämviktsförhållande i areal mellan bolagsskogar och bondeskogar kunna för framtiden i huvudsak upprätthållas. Bolagen skulle beredas möjlighet att, då detta vore ändamålsenligt för deras drift, förvärva sådana, i allmänhet avlägset belägna skogar, som icke behövdes såsom stöd för bondejordbruken, under det att i bondebesittning skulle kunna återföras den bolagsjord, som vore belägen i närheten av bruten bygd. Såsom av det föregående framgått innebure det förslag, som sociala jordutredningen framställt, att vid prövning av ansökan om rätt att förvärva bondeskog det sökande bolaget borde tillgodoräknas försäljning av ej blott skogsmark utan även till jordbruk tjänlig fastighet med erforderlig skogstilldelning samt i vissa fall odlad jord och odlingsområde. I åtskilliga till sociala jordutredningen avgivna yttranden hade visserligen föreslagits, att sökanden skulle tillgodoräknas försäljning av allenast skogsmark men ej av en jordbruksfastighets inägor med därå uppförda hus. En lagbestämmelse i enlighet med dessa yttranden skulle emellertid icke innebära tillräcklig anledning för bolagen att företaga utbyten, som åstadkomme den förskjutning av bolagens jordinnehav till mera avlägset belägna skogstrakter, vilken i det föregående angivits som önskvärd.

Någon invändning mot att bolagen i byte skulle få förvärva överloppsskogar torde rimligtvis icke kunna resas, då ju redan enligt gällande lagstiftning förvärv av överloppsskog kunde ske enligt de lindrigare koncessionsgrunderna utan att förvärvaren lämnade vare sig inägojord eller skogsmark i vederlag. Enligt förslaget skulle däremot i allmänhet fordras vederlag för förvärv av överloppsskog. Sociala jordutredningen hade dock icke genom kategorisk föreskrift om vederlag såsom villkor för förvärv av överloppsskog velat binda Kungl. Maj:t utan hade ansett det lämpligt, att i lagen stadgades att koncession för förvärv *företrädesvis* borde beviljas enligt bytesprincipen. Det borde icke vara uteslutet att Kungl. Maj:t kunde, där det funnes lämpligt, medgiva bolag, förening eller stiftelse rätt till förvärv av överloppsskog, även om det icke kunde uppvisas, att bolaget, föreningen eller stiftelsen tidigare på sätt i lagen föreskrevs fransålt jord eller skog. Å andra sidan borde bolag, förening eller stiftelse, som uppfyllde föreskrifterna om rätt att förvärva överloppsskog, icke utan särskilda skäl förvägras detta.

I lagförslaget hade icke utsagts något därom, huruvida bolag, förening eller stiftelse för förvärv av överloppsskog skulle hänvisas till allenast den del av landet, där godkännbar avlåtelse tidigare skett. Det hade syntes

sociala jordutredningen lämpligt att överlåta bestämmandet härom till Kungl. Maj:t. Sociala jordutredningen förutsatte emellertid, att koncession i allmänhet endast komme att medgivas i fråga om förvärv av skogsmark i län, där respektive bolag, förening eller stiftelse tidigare innehade skogskomplex.

Därest de i 5 § bolagsförbudslagen upptagna särskilda bestämmelserna om beräkning av stödskog upphävdes, torde vara lämpligt att i 4 § lämna en något utförligare bestämning rörande stödskogsbegreppet. Såsom stödskog i motsats till överloppsskog borde sålunda anses den del av ett hemmans avrösningsjord, vilken med hänsyn till ortens förhållanden och i övrigt föreliggande omständigheter prövades vara erforderlig för att återstående del av hemmanet skulle äga tillräcklig skogstillgång såsom varaktigt stöd för drivande av självständigt jordbruk. Vid beräkningen av stödskog skulle hänsyn tagas dels till möjligheten att genom delning av förefintlig brukningsdel bilda nya självständiga jordbruk, dels beträffande odlingsområde (till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägenheter) till möjligheten att av dylikt område bilda självständiga jordbruk eller med sådant område förstärka egen eller annans brukningsdel.

Efter mantal beräknades stödskogen i hela Norrland med undantag av vissa delar av Gävleborgs län. För Värmlands län samt för vissa delar av Kopparbergs län gällde särskilda bestämmelser. För den återstående delen av riket funnes icke särskild beräkningsgrund angiven.

För den händelse att den nu föreslagna bytesprincipen genomfördes för huvuddelen av Norrland, borde tagas under övervägande, huruvida icke samma princip lämpligen borde gälla jämväl för övriga delar av riket. De jordpolitiska skäl, som talade för bytesprincipens genomförande i Norrland, gällde enligt sociala jordutredningens mening med samma styrka i fråga om Värmlands och Kopparbergs län samt de skogrika delarna av mellersta och södra Sverige. Sociala jordutredningen föresloge därför, att omförmäld bytesprincip infördes för hela riket. Den enhetlighet i lagtillämpningen, som härigenom vunnnes, vore uppenbarligen till stor fördel.

Därest bytesprincipen genomfördes för Värmlands län, syntes de för detta län givna särskilda stödskogsbestämmelserna kunna undvaras. Mot en sådan anordning hade anmärkningar icke riktats från myndigheterna inom länet.

I fråga om de särskilda stödskogsbestämmelserna för vissa delar av Kopparbergs län ställde sig däremot saken annorlunda. Såsom framginge av vad myndigheterna yttrat rörande förhållandena inom detta län, torde det icke vara möjligt att utan att äventyra lagstiftningens allmänna syfte frigöra sig från särskilda stödskogsbestämmelser för länets vidkommande. Sociala jordutredningen föresloge därför, att de stödskogsbestämmelser, som i nuvarande lag förefunnes beträffande Kopparbergs län, i huvudsak bibehölles. På grund av de anmärkningar, som från skilda håll riktats mot den närmare utformningen av dessa bestämmelser, hade sociala jordutredningen verkställt viss revision av desamma.

Ett genomförande av bytesprincipen för förvärv av överloppsskog borde icke rubba bolags, förenings eller stiftelses rätt jämlikt 4 § första stycket tredje punkten att med hänsyn till skogsvårdens främjande få för arrondering inköpa bondeskog. Enligt sociala jordutredningens mening kunde nuvarande arronderingsbestämmelser alljämt bibehållas, då de möjliggjorde en tillämpning, som toge hänsyn till önskemål, vilka vore berättigade ur skogsvårdssynpunkt.

Yttranden. Över sociala jordutredningens ifrågavarande förslag hava yttranden avgivits av domänstyrelsen, centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund, lantmäteristytrelsen, samtliga länsstyrelser, Sveriges skogsägareförbund och skogsägareföreningarnas riksförbund. Samtliga länsstyrelser utom länsstyrelsen i Stockholms län hava vid sina utlåtanden fogat yttranden av vederbörande jordbrukskommissioner. Länsstyrelserna i Värmlands, Göteborgs och Bohus, Gävleborgs samt Västerbottens län hava därjämte överlämnat yttranden, förstnämnda myndighet från länets egnahemsnämnd samt de övriga från länens hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund har i sitt utlåtande återgivit yttranden till centralrådet från skogsvårdsstyrelserna.

I vad förslaget avser upphävande av nuvarande särskilda stödskogsbestämmelser för Norrland och Värmlands län har detsamma enhälligt tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Jordbrukskommissionen i Västerbottens län har emellertid ansett sig böra framhålla vikten av att vid lagens tillämpning iakttoges, att ett varaktigt stöd för ett självständigt jordbruk i övre Norrland förutsatte tillgång till så mycket skog av olika åldrar att en jämn kontantinkomst därav erhöles.

Bibehållandet av särbestämmelserna för vissa delar av Kopparbergs län i den utformning, de i förslaget erhållit, har tillstyrkts av länsmyndigheterna.

Den nya regeln att tillstånd till förvärv av s. k. överloppsskog företrädesvis må beviljas bolag, förening eller stiftelse, som styrkt sig hava efter den 1 juli 1925 till enskilda försålt i förslaget angiven fast egendom av ungefär samma värde som med förvärvet avses, har i allmänhet upptagits med gillande. Förslaget i denna del har tillstyrkts eller lämnats utan erinran av samtliga de myndigheter, vilka i det följande ej särskilt omförmälas.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län har förklarat sig kunna tillstyrka bytesprincipens införande endast under förutsättning, att i lagen fastsloges, att, där särskilda skäl till avslag ej förelåge, tillstånd ej finge förvägras bolag, förening eller stiftelse, som uppfyllt de föreskrivna villkoren. *Länsstyrelserna i Stockholms och Örebro län* hava ansett sådan omarbetning av stadgandet erforderlig, att hinder icke komme att uppstå för förvärv av skogsmark för bolag, som icke varit i tillfälle att avhända sig däremot svarande jordegendom.

Skogsvårdsstyrelserna i Älvsborgs län och Västmanlands län hava ej funnit bytesregeln vara tillräckligt motiverad. Sistnämnda styrelse har uttalat, att för bolag, som av brist på material eller av driftstekniska skäl ej kunde göra några försäljningar, sagda regel komme att innebära en skärpning av gällande lag, som från allmän nyttyosynpunkt kunde verka olämpligt. *Skogsvårdsstyrelsen i Kalmar läns norra landstingsområde* har ansett övervägande skäl tala för att lagstiftningen lämnade garantier för att några större förskjutningar i jordbesittandet bolag och bönder emellan icke uppstode men förklarat sig befara, att regeln för områdets södra delar komme att innebära en ytterligare inskränkning i bolagens förvärvsrätt utan att omständigheter, som i det särskilda fallet förelåge, bleve beaktade. Styrelsen ansåge det till-

räckligt, att i motiven till lagen uttalades, att vid prövning av koncessionsansökningar skäligen hänsyn skulle tagas jämväl till omfattningen av sökandens tidigare markavlåtelse. *Skogsvårdsstyrelsen i Kronobergs län* har ansett det tveksamt, huruvida det framlagda förslaget kunde anses fullt tillfredsställande. *Skogsvårdsstyrelserna i Södermanlands, Kristianstads och Malmöhus län* hava på grund av bristande erfarenhet ej ansett sig kunna taga ställning till förslaget.

Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund har såsom sin mening uttalat, att de önskvärda jämkningarna i dispensbestämmelserna på lämpligaste sätt kunde hava åvägabringats genom tillämpning av de principer, som förordats i propositionen till 1925 års riksdag. Centralrådet ansåge emellertid, att förslaget i stort sett borde giva utrymme för ett skäligt tillgodoseende av skogsbrukets intressen samtidigt som det skapade garantier för att den jordfördelning mellan bönder och bolag, som nu förefunnes, icke i nämnvärd mån komme att rubbas. En förutsättning härför vore emellertid, att lagens tolkning ej bleve tendentiös i ena eller andra riktningen. Centralrådet ville framhålla, att alltför prohibitiva bestämmelser kunde leda till ur allmän synpunkt mindre önskvärda skogsskövlingar, då under dylika förhållanden bolagen icke kunde konkurrera med egendomsjobbare och virkesspekulanter om utbudna skogsegendomar. Centralrådet ansåge därför, att i fall då bolag icke frånsålt någon jord eller skog, bifall till markförvärv icke borde vägras, därest förvärvet ägde avsevärd betydelse för säkerställande av bolagets fortsatta bestånd eller utveckling och detsamma i övrigt vore ur allmän synpunkt lämpligt.

Jämväl *domänstyrelsen* har ansett, att de önskvärda jämkningarna i koncessionsbestämmelserna lämpligast kunde hava uppnåtts på det sätt, som i 1925 års proposition föreslagits. Det av sociala jordutredningen framlagda förslaget innebure ett fastläsande av det nuvarande förhållandet mellan bolagsskog och enskild skog. Med stöd av siffror, hämtade från 1933 års allmänna fastighetstaxering, påvisade styrelsen, att skogsmarkens fördelning mellan olika skogsägaregrupper starkt växlade inom olika områden. Sålunda omfattade bolagsgruppen vid nämnda tidpunkt 16.1 procent i Övernorrland (Norrbottnens och Västerbottnens län), 45.5 procent i Nedernorrland (Västernorrlands, Jämtlands och Gävleborgs län), 37 procent i Bergslagslänen (Kopparbergs, Värmlands och Örebro län samt Västmanlands län med undantag av slättbygden), 15 procent i Mälardalslänen (Stockholms, Uppsala, Södermanlands och Örebro län samt Västmanlands läns slättbygd) jämte Östergötlands, Skaraborgs och Malmöhus län samt 6.3 procent i övriga Götaland. Den nuvarande besittningsfördelningen torde med hänsyn till dennas lokalisering och fördelning på olika ägoslag m. m. stundom icke vara den lämpligaste. Förändrade lägen, vilka kunde påverka grunderna för besittningsfördelningen, inträffade på grund av produktionens växlande inriktning tämligen oavbrutet i ett samhälle. Möjligheterna till utnyttjande av små motordrivna sågar, automobilismens utveckling i förening med ett förbättrat vägnät, virkeskapitalets ökning i södra Sverige vore några av de

förhållanden, som för närvarande påverkade skogsdriften på ett annat sätt än för ett tjugotal år sedan. Med hänsyn till det anförda ansåge styrelsen, att en skärpning av gällande lag ur synpunkten av det allmännas nytta icke kunde vara önskvärd. Den föreslagna bytesregeln komme att innebära sådan skärpning i de fall, då koncessionssökande bolaget icke kunde erbjuda motprestation. Styrelsen kunde därför tillstyrka förslaget endast under förutsättning, att bytesregeln erhöles en lydelse, som innebure ett lättande av nuvarande restriktiva bestämmelser, alltjämt dock med bibehållande — så långt förhållandena numera kunde därtill föranleda — av lagens sociala och jordpolitiska verkningar.

Sveriges skogsägareförbund har uttalat, att innebörden av sociala jordutredningens förslag vore, att smärre omflyttningar i jordinnehavet skulle kunna äga rum mellan bolag och enskilda men att dessa ägaregruppers totala ägovälde i stort sett skulle bibehållas vid det nuvarande. Förslaget hade sålunda en utomordentlig räckvidd i nationalekonomiskt hänseende samt på det jordpolitiska och sociala området. Förbundet ansåge, att det vore olyckligt, om statsmakterna i anledning av förslaget skulle i någon mån binda sig för ett principuttalande, att juridiska personers jordbesittande i landet borde maximeras vid nuvarande arealer. De försörjningsmöjligheter, som kunde anknytas till en jordbruksfastighet under industriell disposition, vore ofta många gånger större än de utkomstmöjligheter, samma fastighet kunde bereda, när den nyttjades enbart för jordbruk. Ur social synpunkt borde därför industrins möjligheter att göra jordförvärv, som kunde vara behövlige för dess drift eller för nyanläggningar, ej försvåras. Vad speciellt kustindustrin beträffade kunde man skönja en utveckling i den riktningen, att industrins förmåga att uppehålla rörelsens omfattning samt försörja till densamma knuten arbetarbefolkning alltmer begränsades eller nedkrymptes efter storleken av de råvarutillgångar, som kunde erhållas från industrins egna skogsfastigheter. Trävaruindustrins skogsbesittande vore därför en social fråga, som i lika hög grad berörde industridistriktens arbetarbefolkning och skogsbygdens bondebefolkning.

I fråga om den tid, inom vilken enligt förslaget markavlåtelse, som åberopas för koncession, skall hava ägt rum, hava skiljaktiga meningar uttalats. *Jordbrukskommissionen i Jämtlands län*, vars utlåtande länsstyrelsen i länet åberopat som eget yttrande, har ansett, att den av sociala jordutredningen föreslagna tiden borde utsträckas till den 1 september 1909, då lagen den 25 juni 1909 (nr 57 s. 13) angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland, Dalarne och Värmland trädde i kraft. *Skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län* har ifrågasatt tidens utsträckande till dagen för ikraftträdandet av 1906 års förbudslag. *Jordbrukskommissionen i Kopparbergs län* har såsom begynnelselag för samma tid föreslagit dagen för ikraftträdandet av de av sociala jordutredningen föreslagna lagändringarna. Såsom skäl härför har kommissionen åberopat av kommissionen avgivet yttrande över sociala jordutredningens preliminära förslag, däri tiden var bestämd till de senast förflutna fem åren före ansökningens ingivande. Kommissionen framhöll i det-

ta yttrande, att i vissa trakter skogsbolagen under senare åren av rent privatekonomiska motiv bedrivit en rätt omfattande försäljning av jordbruksfastigheter och inägojord och sålunda låge med samlade bytesobjekt i betydande omfattning. Då de försäljningar, som skett i det förflutna, i och för sig varit förmånliga för bolagen, syntes det icke finnas skäl, att de skulle få räknas som grund för nya markförvärv. Endast om bytesrätten hänförde sig allenast till affärer efter lagens ikraftträdande komme den nya anordningen att ha någon kraftigare verkan i fråga om att stimulera till nya försäljningar av jordbruksjord. *Sveriges skogsägareförbund* har häremot anfört, att visserligen åtskilliga företag efter den 1 juli 1925 sålt ett icke ringa antal lägenheter eller arrendejordbruk men dessa försäljningar hade i regel skett till arrendatorerna till så låga priser, långt under fastigheternas värden i öppna marknaden, att några stora belopp härigenom ej tillförts bolagen. Det behövde därför ej befaras, att bytesregeln ens i den form den erhållit i sociala jordutredningens slutliga förslag komme att medföra några stora jordförvärvsmöjligheter för bolagen. *Jordbrukskommissionen i Gävleborgs län, skogsvårdsstyrelsen i Jönköpings län och skogsägareföreningarnas riksförbund* ha uttalat sig till förmån för omförmälda i jordutredningens preliminära förslag upptagna femårsregel. Dock har jordbrukskommissionen i Gävleborgs län ansett, att hänsyn endast skulle tagas till försäljningar, som ägt rum efter ikraftträdandet av de nu ifrågasatta lagändringarna.

I detta sammanhang må omnämnas, att i åtskilliga yttranden över sociala jordutredningens preliminära förslag framhölls, att den däri upptagna femårsregeln skulle leda till vissa orättvisor, då de bolag, som genom försäljning av jord gynnat egnahemsbildningen, hårdast skulle drabbas, under det att de bolag, som ej försålt sina arrendegårdar, komme att oskäligt gynnas. Vidare framhölls, att regeln kunde verka på sådant sätt, att från social synpunkt önskvärda försäljningar av bolagsjord komme att försenas, i det att bolagen kunde finna med sin fördel förenligt att ransonera sina egenomsförsäljningar.

Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har i sitt yttrande bestämt påyrkat, att vid tillämpning av bytesprincipen koncession till förvärv av skogsmark endast skulle lämnas sökande, som styrkt sig hava under viss tid till enskilda avyttrat skogsmark, vilken i avkastningshänseende vore av ungefär samma värde som den skogsmark förvärvet avsåge. Såsom skäl härför har utskottet anfört, bland annat:

Om, såsom sociala jordutredningen föreslagit, värdet av hela hemmanslotter med både skog, åker och byggnadsbestånd skulle få räknas koncessionsökande till godo, kunde betydande arealer skogsmark komma att överföras från enskild ägo till sammanslutningar. Jordbruket inom skogsbygderna i landet, synnerligast i Norrland, kunde ofta icke giva utövarna erforderlig försörjning utan ett betydande inkomstillskott av skogskörslor eller skogsprodukter. Då under sista tiden jordbrukarnas inkomster av skogskörslor på grund av den starkt utvecklade lastbilstrafiken avsevärt krympt ihop, hade skogsprodukterna såsom inkomstkälla för jordbrukarna blivit mera framträdande. Det gällde här jordbruksbefolkningens i skogsbygderna förutsättningar att i fortsättningen kunna försörja sig och den fara, som föreläge,

att denna befolkning undan för undan skulle komma att förlora det stöd, som tillgången på skog skapade för dess ekonomiska och sociala bestånd. Av domänstyrelsens yttrande över sociala jordutredningens preliminära förslag framginge, att i nedre Norrland (Västernorrlands, Jämtlands och Gävleborgs län) aktiebolag och andra sammanslutningar innehade 45.5 procent samt bönder och enskilda i övrigt 43.9 procent av skogsmarksarealen. Återstoden komme på stats- och övriga allmänna skogar. För detta område vore alltså samfälligheternas skogsmarksinnehav övervägande. Av dessa samfälligheter hade några så betydande skogsmarksinnehav, att de åtminstone periodvis kunde lita till egen virkesförsörjning och därmed tillfälligt göra sig oberoende av de smärre skogsägarnas utbud av virke. En förskjutning av skogsmarksinnehavet till de större samfälligheternas förmån skulle givetvis än mer försämrade de mindres möjligheter att göra sig gällande. — Någon uppoffring från bolagens sida behöfde icke vara förbunden med bolagens avyttring av arrendegårdar till enskilda. Brukarnas arrendeavgifter motsvarade nämligen ofta icke på långt när ägarnas kostnader för fastigheternas förräntning och underhåll. Arrendeavgifterna avspeglade väl också i regel möjligheterna för brukarna att försörja sig på respektive jordbruk. Där avyttrade arrendegårdar vore välbelägna med hänsyn till kommunikationer och avsättningsmöjligheter för jordbruket och därtill försedda med nödig skogstillgång, måste avyttringen betraktas såsom mycket önskvärd ur social synpunkt. Annorlunda låge det ej sällan till med i skogsbygden enligt och avlägset belägna arrendegårdar. Där vore fastighetens brukare för sin utkomst i huvudsak beroende av arbetstillfällena utanför jordbruket. Så länge han vore arrendator, vore han tämligen viss om förtjänstarbete hos skogsmarkens innehavare. Som egen brukare av samma fastighet bleve hans ställning i nämnda hänseende mera oviss. Fördelen i socialt avseende med en jordupplåtelse av sistnämnda beskaffenhet kunde bliva diskutabel.

Länsstyrelsen, jordbrukskommissionen och skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län samt skogsvårdsstyrelsen i Jönköpings län hava förordat, att vid bytesregelns tillämpning hänsyn skulle tagas allenast till försäljningar av skogsmark och att såsom norm för bytesförfarandet skulle gälla vederbörande fastigheters virkesavkastning. *Skogsägareföreningarnas riksförbund* har ansett, att endast värdet av försåld skogsmark borde räknas koncessionssökande till godo. Enligt riksförbundets uppfattning talade intet för att bolagen skulle få öka sitt innehav av skogsmark, medan man däremot hade all anledning ställa sig betänksam i fråga om verkningarna av en dylik ökning. Bolagen vore så gott som undantagslöst synnerligen angelägna om att bliva kvitt inägojorden och skälet till att så ej skett vore, att bolagen med hänsyn till jorddelningsbestämmelserna måste samtidigt med inägojorden avhända sig viss skogsmark. Det återhållande moment, som låge häruti, bortelimineras emellertid, om bolagen berättigades att i stället förvärva annan skogsmark till motsvarande värde.

Jordbrukskommissionen i Västerbottens län har ansett, att vid bedömandet av bytesobjektets värde särskild hänsyn skulle tagas till dess betydelse som jordbrukslägenhet och till omfattningen och kvaliteten av det skogsområde, som hörde samman med lägenhetens inägor. Kommissionen ansåge därjämte, att fastighets åbyggnader endast skulle räknas till ett avsevärt reducerat värde. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har förordat, att jämväl mark

för bostads- eller liknande ändamål skulle få utgöra bytesobjekt. Länsstyrelsen befarade, att möjligheterna för industriarbetare att i närheten av den industriella anläggningen förvärva bostadsegnahem eljest skulle försvåras. *Länsstyrelsen i Kronobergs län* har ansett det vara väl så viktigt, att den odlade jorden som skogsmarken överfördes i enskild ägo, och förty ifrågasatt, att samma hänsyn skulle tagas till alla försäljningar av odlad jord.

Då jag nu övergår till att redogöra för min egen mening i de frågor, som ^{Departementets-} omfattas av sociala jordutredningens betänkande, synes det mig naturligt ^{chefen.} att först beröra de särskilda stödskogsbestämmelserna i 5 § av nu gällande lag. Då behovet av förevarande lagstiftning är ojämförligt större inom de områden, där dessa bestämmelser gälla, än i övriga delar av landet, kommer givetvis frågan om upphävande helt eller delvis av nämnda bestämmelser väsentligen att bliva beroende av huruvida de intressen, bestämmelserna avse att skydda, på annat sätt kunna erhålla tillfredsställande hägn. Ehuru tillgängliga statistiska uppgifter synas giva vid handen, att bolagens jordinnehav inom nämnda områden under de sista femton åren minskats såväl i absoluta som relativa tal, är detsamma dock fortfarande av sådan storleksordning, att någon mera väsentlig utökning av jordinnehavet ej bör av statsmakterna tillåtas. Jordbrukets behov av stödskog är också betydligt större inom förevarande områden än i övriga delar av landet. Det torde vara en känd sak, att jordbrukarna i skogsbygderna, särskilt i Norrland, för sin bärgning ofta äro beroende av betydande inkomstillskott av skogskörslor eller skogsprodukter. Sedan inkomsten av skogskörslor på grund av kommunikationsväsendets utveckling avsevärt nedgått, har det egna skogsbrukets betydelse såsom inkomstkälla blivit än mera framträdande.

Att de grunder, efter vilka stödskogstilldelningen för närvarande äger rum i huvuddelen av Norrland, äro otillfredsställande, har allmänt vitsordats. Enighet synes också råda därom, att stödskogsbestämmelserna i 5 § a) ej böra i sin nuvarande form bibehållas. Detta är också min uppfattning. Av vad jag nyss anfört lærer emellertid framgå, att jag ej kan förorda bestämmelsernas upphävande, med mindre garantier givas, att ej den självägande bondeklassens ställning därigenom kommer att försvagas. Sociala jordutredningens förslag torde i stort sett inrymma sådana garantier. Såsom jordutredningen anfört torde med bytesprincipens införande ett jämviktsförhållande mellan bonde- och bolagsskogar kunna för framtiden i huvudsak upprätthållas. Med den avfattning de allmänna reglerna för stödskogsberäkningen i förslaget erhållit torde det jämväl kunna förväntas, att, om reglerna rätt tillämpas, jordbrukets behov av stödskog bliver behörigen tillgodosett. Det ligger dock vikt uppå, att stödskogsbegreppet i praktiken ej gives en alltför snäv tolkning. Kravet på att fastighet, varifrån förvärv göres, efter försäljningen skall kunna bereda innehavaren och hans familj full sysselsättning och bärgning får ej eftersättas. Detta krav kan ofta ej anses uppfyllt, med mindre återstående fastigheten äger tillgång till så mycket skog av olika åldrar, att en jämn årlig kontantinkomst därav kan erhållas.

I flera öfver sociala jordutredningens förslag avgivna yttranden har mot bytesprincipens införande anförts, att densamma komme att verka mycket ojämnt, i det att förvärvsmöjligheterna för de större jordbesittande bolagen underlättades, medan principen för andra bolag, som kanske ej ägde annan fastighet än som oundgängligen erfordrades för bolagets rörelse, komme att innebära en skärpning i förhållande till nu gällande lag. Denna invändning synes icke böra tillmätas någon avgörande betydelse. Sociala jordutredningen torde med de föreslagna lagändringarna ej hava åsyftat att göra det lättare för bolagen i gemen att förvärva fast egendom; i den mån sådana lättnader äro förbundna med ändringarna ifråga, uppbäras de av ett allmänt intresse att främja önskvärda omflyttningar av bolagens jordinnehav.

Av anförda skäl finner jag mig kunna i princip biträda det föreliggande förslaget om ändrade grunder för koncession till förvärv av s. k. överloppskog i Norrland. Därest bytesprincipen genomföres för denna del av riket, torde, såsom sociala jordutredningen föreslagit, samma princip böra gälla jämväl för rikets övriga delar. De särskilda stödskogsbestämmelserna för Värmland synas i sådant fall kunna undvaras. I fråga om motsvarande bestämmelser för vissa delar av Kopparbergs län biträder jag sociala jordutredningens uppfattning, att desamma med hänsyn särskilt till de lokala myndigheternas härom gjorda uttalanden fortfarande böra bibehållas i lagen. Dock böra sistnämnda bestämmelser, såsom jordutredningen funnit, undergå vissa jämkningar. Härtill torde jag senare få återkomma. I likhet med jordutredningen anser jag, att ett genomförande av bytesprincipen för förvärv av överloppskog icke bör rubba de nuvarande grunderna för s. k. arronderingsförvärv.

Jag öfvergår härefter till en närmare granskning av den föreslagna bytesprincipen med utgångspunkt från att densamma, såsom jordutredningen förutsatt, skall tjäna det dubbla syftet att förhindra ett försvagande av den nuvarande lagstiftningens sociala och jordpolitiska karaktär samt stimulera till försäljning av bolagsjord, vars öfvergång i bondehand måste betraktas såsom önskvärd. Enligt förslaget fordras för förvärv enligt bytesprincipen, att överlåtelse, som i sådant hänseende må räknas bolag, förening eller stiftelse till godo, skall hava ägt rum efter den 1 juli 1925, då nu gällande förbudslag trädde i kraft. För egen del är jag närmast böjd att anse tillräckliga skäl icke föreligga att medgiva bytesförvärv, i fall att överlåtelsen skett före lagändringens trädande i kraft. Uppenbart är, att en sådan bestämmelse icke skulle vara ägnad att stimulera till nya försäljningar av bolagsjord. Det kan snarare med fog ifrågasättas, om icke bestämmelsen komme att få en i viss mån motsatt verkan. Genom bytesprincipens införande kommer inägojord i bolagshand att få ett visst värde som den tidigare icke haft, nämligen såsom bytesobjekt vid förvärv av skogsmark. Därest, såsom jag i det följande vill föreslå, bytesrätten begränsas till viss tid från överlåtelsen, kunde den av jordutredningen föreslagna bestämmelsen komma att verka på sådant sätt, att bolag, som under tiden mellan den 1 juli 1925 och lagändringens ikraftträdande avytttrat en relativt stor myckenhet inägojord,

funne det lämpligt att ej företaga några ytterligare försäljningar av sådan jord, förrän de tidigare försäljningarna blivit i byteshänseende fullt utnyttjade. Farhågor ha också uttalats, att jordutredningens förslag i vissa trakter komme att medföra ej önskvärda förskjutningar av det nuvarande förhållandet mellan bonde- och bolagsskogar. Dessa farhågor torde icke kunna fränkännas visst berättigande särskilt som förslaget förutsätter, att sökande, som uppfyllt de föreskrivna fordringarna för bytesförvärv, ej utan särskilda skäl må förvägras koncession. På grund av det anförda anser jag försiktigheten bjuda att begränsa lagbestämmelsen om bytesförvärv till de fall, där bolagsjord försäljes efter lagändringens ikraftträdande. Jag vill därmed icke hava sagt, att vid prövning av ansökningar om förvärv av överloppsskotingen hänsyn må tagas till markförsäljningar före sistnämnda tidpunkt. En dylik regel skulle, såsom i flera yttranden över jordutredningens preliminära förslag framhållits, kunna leda till vissa orättvisor. Emellertid torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i varje särskilt fall avgöra, vilken betydelse som skall tillmätas sådana försäljningar. Därvid torde särskilt avseende böra fästas vid försäljningarnas omfattning i förhållande till sökandens jordinnehav den 1 juli 1925 ävensom till frågan om och i vad mån försäljningarna befrämjat bildandet av självständiga, bärkraftiga jordbruk med erforderlig skogstillgång.

Enligt sociala jordutredningens förslag fordras ej att överlåtelse, som må tillgodoräknas för bytesförvärv, skall hava skett inom viss tid från ansökningen. Det synes dock uppenbart, att ju längre tid som förflutit mellan överlåtelsen och ansökningen, desto mindre anledning förefinnes att å överlåtelsen grunda tillstånd till sådant förvärv. Om överlåtelsen ligger långt tillbaka i tiden, torde det också bliva svårt att avgöra, vilket bytesvärde som skall åsättas den överlåtna egendomen. Jag hänvisar härutinnan till den redogörelse, som i det följande kommer att lämnas rörande de grunder, som enligt min mening böra vara bestämmande för värdesättningen. Å andra sidan bör den tid, inom vilken överlåtelsen skall hava ägt rum, ej tilltagas så kort, att bolagen finna det med sina intressen förenligt att uppskjuta sina markförsäljningar, till dess tillfälle i det konkreta fallet yppats att i stället förvärva annan mark. Med hänsyn till vad jag nu anført vill jag förorda, att nämnda tid bestämmes till tio år, räknat från koncessionsansökningens ingivande.

Åtskilliga av de myndigheter, som yttrat sig över sociala jordutredningens förslag, hava ansett, att såsom bytesobjekt endast skulle få räknas försäld skogsmark. Skälen för en sådan begränsning av förvärvsmöjligheterna hava med särskild utförlighet framhållits av hushållningssällskapets förvaltningsutskott i Gävleborgs län. Å andra sidan har den meningen också uttalats, att alla försäljningar av odlad jord borde räknas sökande till godo. Vid övervägande av de skäl, som anförts till stöd för de olika åsikterna i denna fråga, har jag ej funnit anledning frångå förslaget i annan mån än att jordbruksfastighets åbyggnader ej torde böra inräknas i bytesvärdet. Det med bytesprincipen förenade syftet att stimulera bolagen till att försälja sina

arrendegårdar torde i huvudsak uppnås även med sistberörda begränsning. Då jag ansett mig kunna gå med på att jordbruksfastighets inägor må utgöra bytesobjekt, har jag fäst särskilt avseende vid det härför uppställda villkoret, att fastigheten skall vara tjänlig till jordbruk och äga för sådant ändamål erforderlig skog. Uppställandet av nämnda villkor torde giva bolagen anledning tillse, att mer eller mindre ofullständiga jordbruk, innan de försäljas, kompletteras i sådant hänseende. Villkoret torde böra tolkas på det sätt, att fastigheten vid överlåtelsen skall uppfylla då gällande fordringar på nybildad jordbruksfastighet. Jag torde i detta sammanhang få erinra, att förut denna dag framlagts förslag om ändrade bestämmelser rörande avstyckning av jordbruksfastighet, vilka bättre än nu gällande regler skola tillgodose kravet på att sådan fastighet bör kunna bereda innehavaren och hans familj full bärgning och sysselsättning. Nämnda förslag innebär, bland annat, att i ort med riklig skogstillgång, där det med hänsyn till ortens näringsförhållanden, för så vitt dessa äro grundade på förutsättningar av varaktig natur, för drivande av självständigt jordbruk i allmänhet är erforderligt, att inom fastighetens gränser finnes skog utöver husbehovet, avstyckning må ske allenast så, att en var i förrättningen ingående jordbruksfastighet i mån av tillgång erhåller sådan skog, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för jordbruket. Dock må avvikelse härifrån göras beträffande viss fastighet, såframt det är uppenbart, att den kan bestå såsom självständig fastighet utan tillgång av skog utöver husbehovet, samt jordbrukets fördel av stödskog icke därigenom minskas. Därest berörda förslag vinner statsmakternas bifall, torde de nya bestämmelserna bliva normerande jämväl för frågan, huruvida inägor till jordbruksfastighet i bytshänseende må räknas bolag, förening eller stiftelse tillgodo.

Odlad jord och odlingsområde må enligt sociala jordutredningens förslag utgöra bytesobjekt endast i fall att överlåtelsen därav prövas gagnelig för befolkningens näring i orten. Såsom exempel härpå nämnes i motiven, att överlåtelsen ägt rum för komplettering av ofullständiga jordbruk eller för bildande av arbetarsmåbruk. Det motsatta fallet exemplifieras med försäljningar för bostads- eller liknande ändamål. Emellertid synes det ej uteslutet, att även försäljning av mark för sistnämnda ändamål kan vara till gagn för befolkningens näring i orten. Så torde vara fallet, då med försäljningen avses att främja bildandet av bostadsegnahem åt ett företags arbetarstam eller att gynna uppkomsten av någon ny industri, som ökar befolkningens utkomstmöjligheter. Övervägande skäl tala för att jämväl dylik överlåtelse må räknas koncessionssökande till godo.

På grund av stadgande i lagens 7 § äger bolag, förening eller stiftelse medelst inrop å exekutiv auktion förvärva fast egendom utan avseende å dess beskaffenhet. Enligt 8 § skall vad såhunda förvärvats såsom regel avyttras inom sådan tid, att lagfart å fånget kan sökas förrän tre år förflutit från det den exekutiva auktionen vunnit laga kraft. Under vissa förutsättningar kan jämlikt 9 § anstånd med avyttrandet medgivas. Det torde utan särskild föreskrift vara tydligt, att vid tillämpning av den föreslagna bytesprincipen

icke får tillgodoräknas överlåtelse av fast egendom, som ägaren är skyldig avyttra enligt nu angivna stadganden.

Enligt förslaget förutsättes, att överlåtelsen ägt rum antingen till enskild person eller till egnahemsbolag eller egnahemsförening. Häremot har jag intet annat att erinra, än att det, vad angår egnahemsbolag och egnahemsförening, bör fordras, att sammanslutningen i fråga utövar statsunderstödd egnahemsverksamhet. Dessutom torde böra såsom bytesobjekt få räknas mark, som överlåtits till kommun eller till hushållningssällskap, vilket utövar nyss nämnd verksamhet. De särskilda villkor i fråga om överlåtelsens eller den överlåtna egendomens beskaffenhet, som uppställts för att överlåtelse till enskild person må räknas sökande till godo, synas ej erforderliga med avseende å överlåtelse till kommun eller till sammanslutning som i det föregående omförmäts.

Bytesprincipen torde förutsätta en värdering av den egendom, som i det särskilda fallet är i fråga. Ehuru det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest förslaget till lagändring antages av riksdagen, utfärda närmare föreskrifter rörande sådan värdering ävensom beträffande de grunder, som därvid skola tillämpas, vill jag redan i detta sammanhang angiva, hur jag tänkt mig, att denna fråga lämpligen bör lösas. Vad då först angår *egendom, som sökande önskar förvärva*, torde bytesvärdet å sådan egendom ej böra beräknas lägre än den för egendomen i penningar utgående köpeskillingen. Då man i allmänhet torde vara berättigad antaga, att köpeskillingen bestämts huvudsakligen med hänsyn till den i förvärvet ingående marken med därå växande skog, synes det ej böra ifrågakomma att medgiva avdrag för åbyggnader eller annan dylik förmån. Understiger köpeskillingen egendomens taxeringsvärde året näst före det fånget skedde, torde detta värde böra läggas till grund för bytet; finnes för egendomen icke särskilt taxeringsvärde, bör såsom sådant anses det värde, vartill egendomen skattas enligt intyg av trovärdiga män eller efter Konungens prövning. För bestämmande av *den frånsålda egendomens* bytesvärde synes det böra åligga sökanden att föranstalta om särskild värdering av densamma. Vid värderingen bör hänsyn tagas till egendomens beskaffenhet vid den tid, då sökanden försålt densamma. Den utredning, som i sådant hänseende må finnas erforderlig, bör givetvis förebringas av sökanden. I övrigt torde vid värdering av frånsåld egendom i tillämpliga delar böra iakttagas de grunder, som i kommunal-skattelagen stadgas för taxering av fastighet; dock bör egendom, varom fråga är, ej få åsättas högre värde än den kan anses betinga, om den nyttjas för jordbruksändamål eller för skogsbruk. Finnas byggnader uppförda å egendomen, böra marken och byggnaderna först värderas såsom en enhet; från det sålunda fastställda enhetsvärdet bör därefter avdragas vad av densamma kan anses belöpa å byggnaderna. Ingives ansökan om förvärvstillsånd senare än två år efter värdering, som nu sagts, torde värderingen böra kompletteras med en utredning angående den värdeförändring egendomen på grund av allmän förändring i det ekonomiska läget under mellantiden må hava undergått.

Den omständigheten att sökande uppfyllt fordringarna för bytesförvärv bör ej utesluta en verklig prövning av förvärvet. Dock torde, såsom sociala jordutredningen uttalat, sådan sökande icke böra utan särskilda skäl förvägras koncession. Med hänsyn till den med bytesprincipen avsedda verkan att stimulera till försäljning av bolagsjord torde detta böra komma till uttryck i lagtexten. I likhet med jordutredningen anser jag, att tillstånd till förvärv av överloppsskog utan tillämpning av bytesprincipen såsom regel endast bör lämnas i fall, då det ej är möjligt eller lämpligt att framtvunga en bytesförsäljning. Såsom jag i det föregående anfört bör dock denna regel ej utgöra hinder för att tillåta förvärv, där sökanden visar sig hava under tiden mellan den 1 juli 1925 och de nya bestämmelsernas trädande i kraft avhänt sig jord under sådana förhållanden, att avhändelsen, om den skett efter sistnämnda tidpunkt, skulle i bytshänseende ha räknats sökanden till godo.

Jag torde härefter få till behandling upptaga en fråga, som äger samband med det förut berörda förslaget till ändrade bestämmelser rörande avstyckning. Stadgandet i 4 § första stycket andra punkten av nu gällande förbudslag avser endast förvärv av överloppsskog, som utgör del av hemman eller hemmansdel. Förvärv av skogsmark, som bildar självständig fastighet eller tillhör avsöndrad lägenhet, är således alltid underkastat de strängare reglerna i andra stycket av samma paragraf. Vid tiden för 1925 års lags tillkomst förelågo särskilda skäl att på sådant sätt begränsa räckvidden av förevarande stadgande. Grundsatsen att skog, som erfordrades till stöd för jordbruket, ej finge av bolag, förening eller stiftelse förvärvas, med mindre särskild anledning till sådant förvärv förelåge, hade eljest lätteligen kunnat kringgås. Då gällande jorddelningslagstiftning upptog nämligen — om man bortser från de särskilda bestämmelser om tilldelning av husbehovsskog, som beträffande Norrland och vissa delar av Svealand innehöllos i 3 § lagen den 25 juni 1909 om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, 1 § lagen den 25 april 1924 om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län och 20 § 1 mom. lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring — inga regler, som förhindrade att en jordbruksfastighet uppdelades utan behörig hänsyn till jordbrukets behov av skog. Genom ägostyckning eller jordavsöndring kunde man således från en jordbruksfastighets inägor skilja skog, som erfordrades för att självständigt jordbruk å inägorna skulle kunna bedrivas. Sedan ägostyckning och jordavsöndring ersatts med avstyckning, ha de strängare koncessionsvillkoren kommit att få motsvarande giltighet för förvärv av skogsmark, som tillhör avstyckad fastighet. Därest de ändrade bestämmelser om skogstilldelning vid avstyckning, som innehållas i förenämnda förslag och för vilka jag tidigare redogjort, av statsmakterna antagas, synes på ett betryggande sätt vara sörjt för att skogsmark, som erfordras till stöd för jordbruket, ej kommer att frånskiljas detta. Därmed torde ur nyss angivna synpunkter anledning ej föreligga att från de lindrigare koncessionsfallen helt utesluta förvärv av mark, som bildar särskild fastighet eller tillhör lägenhet eller avstyckad ägolott. Ej heller har jag funnit några andra skäl, som motivera att sådana

förvärv underkastas en strängare prövning än förvärv av mark från hemman eller hemmansdel. Avgörande bör i det ena såväl som i det andra fallet vara, vilken betydelse marken äger för jordbruket och den jordbrukande befolkningen. Med hänsyn härtill vill jag förorda sådan ändring av nu gällande bestämmelser, att enhetliga regler införas beträffande samtliga de förvärv, som nyss omförmäls. Ändringen torde lämpligen kunna ske sålunda, att dels ordet »hemman» i nuvarande 4 § första stycket andra punkten ersättes med »fastighet» och dels en ny koncessionsgrund införes, avseende förvärv av självständig fastighet. Vid avfattningen av sistnämnda koncessionsbestämmelse torde böra beaktas, att jordbrukskommissionen i Jämtlands län i sitt yttrande över sociala jordutredningens förslag hemställt om införande i lagen av ett stadgande, enligt vilket bolag med tillämpning av de lindrigare bestämmelserna skulle kunna medgivas att förvärva mark, som ursprungligen utlagts såsom inrösningsjord men sedermera visat sig vara olämplig för jordbruk. Jordbrukskommissionen har härutinnan anfört i huvudsak följande.

Vid den länet under förra hälften av 1800-talet övergångna avvittningen hade utlagts ett flertal s. k. nyhemman eller nybyggen, vilka sedermera visat sig föga lämpliga som jordbruksfastigheter och å vilka jordbruk antingen aldrig bedrivits eller, där det bedrivits, på grund av markens för jordbruk olämpliga beskaffenhet måst nedläggas. Det hade emellertid visat sig, att å dylika fastigheter i regel skogsbruk kunnat idkas. Det syntes vid sådant förhållande meningslöst, att å dylika fastigheter söka framtvunga en jordbruksdrift, som från början vore dömd att misslyckas. Sådana fastigheter borde däremot överlämnas till skogsindustrin, som för sitt behov med fördel kunde tillgodogöra sig deras avkastning.

Till vad jordbrukskommissionen sålunda anfört har länsstyrelsen i länet anslutit sig. Även jag anser, att de av kommissionen anförda synpunkterna äro värda beaktande. Jag vill därför förorda, att den nya koncessionsbestämmelsen avfattas så, att den kommer att inrymma förvärv av självständig fastighet, därav icke någon del lämpligen kan nyttjas för jordbruk. Vid bedömning av huruvida sådant fall är förhanden bör hänsyn tagas ej endast till ägornas naturliga beskaffenhet, läge och omfång utan jämväl, då fråga är om till odling tjänlig jord, till möjligheten att sammanslå sådan jord med förefintlig brukningsdel. Därest bytesprincipen införes beträffande förvärv av överloppsskog, synes densamma jämväl böra gälla förvärv, som nyss sagts.

På grund av särskilt stadgande i 4 § första stycket andra punkten gäller för närvarande, att tillstånd till förvärv av överloppsskog icke utan särskild anledning må givas, om den fastighet, vartill marken hör, undergått ägostyckning utan iakttagande av vad i 3 § förenämnda lag den 25 juni 1909 var för där avsedda fall föreskrivet. Stadgandet innebär i huvudsak, att de lindrigare koncessionsbestämmelserna ej må tillämpas, med mindre en var av de jordbruksfastigheter, som ingått i den ägostyckning, varigenom den till förvärv avsedda marken blivit utbruten, vid styckningsförrättningen tilldelats erforderlig husbehovsskog. Lämpligheten av att bibehålla detta stadgande i

oförändrad eller med hänsyn till förutnämnda utvidgning av berörda bestämmelser modifierad form torde kunna ifrågasättas. Anmärkas må, att stadgandet numera icke tjänar det ändamål, för vilket det tillkommit. Enligt uttalande i motiven till lagen skulle detsamma ersätta en med hänsyn till stödsregsreglernas effektivitet eljest nödvändig utsträckning av 1909 års lags tillämplighetsområde till de delar av riket, där denna lag ej gällde. Sedan efter jorddelningslagens tillkomst sådan uppdelning av bestående fastigheter, som 1909 års lag såvitt angick dess giltighetsområde avsåg att förebygga, ej längre kan komma till stånd, har stadgandet förlorat sitt huvudsakliga underlag. Mot ett bibehållande därav talar jämväl den omständigheten, att detsamma icke tager sikte på de faktiskt föreliggande förhållandena vid tiden för förvärvsansökningens ingivande utan på förhållandena vid tiden för den förrättning, varigenom den till förvärv avsedda marken blivit utbruten. Vidare hänför sig stadgandet endast till de fastigheter, som ingått i nämnda förrättning. Viktigast synes mig emellertid vara, att stadgandet endast tillgodoser kravet på husbehovsskog och därför är ägnat att ingiva den enligt min mening oriktiga föreställningen, att vid prövning av hithörande ärenden hänsyn ej må tagas till vederbörande fastigheters behov av skog utöver husbehovet. Av nu anförda skäl har jag kommit till den uppfattningen, att stadgandet ej bör bibehållas i lagen. Inom departementet har övervägts att ersätta detsamma med ett nytt stadgande av huvudsaklig innebörd, att tillstånd till förvärv av överloppsskog eller självständig fastighet, som ej lämpar sig för jordbruk, ej utan särskilda skäl finge givas, om förvärvet uppenbarligen skulle förhindra eller försvåra en i avseende å stödskog erforderlig komplettering av angränsande eller närliggande jordbruksfastighet. På grund av svårigheterna att i lagtext på ett lämpligt sätt avgränsa kretsen av de fastigheter, som skulle omfattas av en sådan prövning, och att bedöma ett dylikt stadgandes verkningar torde det emellertid få överlämnas åt Kungl. Maj:t att till de förhållanden, varom nu är fråga, taga den hänsyn, som lagstiftningens huvudsakliga ändamål — skydd för jordbruket och den jordbrukande befolkningen — kan anses kräva. Därest de synpunkter, åt vilka jag i det föregående givit uttryck, delas av riksdagen, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i administrativ ordning utfärda bestämmelser, ägnade att tillgodose behovet av utredning vid ifrågavarande ärendens avgörande.

I anslutning till vad jag i det föregående anförts har inom jordbruksdepartementet utarbetats förslag till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom, vilket förslag torde såsom bilaga få fogas till statsrådsprotokollet. Jag övergår nu till att redogöra för detta förslags särskilda bestämmelser, i den mån deras innehåll icke redan blivit av mig berört.

3 §.

I gällande lag användes ordet »fastighet» såsom benämning å fast egendom överhuvud taget. Vid förslagets utarbetande har det ej kunnat und-

gåås att använda detta ord jämväl i annan bemärkelse, nämligen såsom särskild beteckning å fast egendom, som utgör fastighet i jorddelningslagens mening. Till undvikande av missförstånd har därför ordet »fastighet» i 3 § liksom å andra ställen i lagen, där detta ord förekommer såsom benämning å fast egendom i allmänhet, utbytt mot »fast egendom».

4 §.

I första punkten av *första stycket* har ingen annan ändring vidtagits, än att ordet »fastigheten» utbytt mot »egendomen».

Under andra punkten har upptagits det i det föregående tillstyrkta stadgandet beträffande självständig fastighet, som icke till någon del lämpligen kan nyttjas för jordbruk.

Tredje punkten motsvarar nuvarande andra punkten; dock ha vissa bestämmelser, som nu finnas upptagna i sistnämnda punkt, av redaktionella skäl nedflyttats efter första stycket. Beträffande den sakliga innebörden av de ändringar, som i denna punkt vidtagits, hänvisar jag till redogörelsen för sociala jordutredningens förslag och mitt i anslutning därtill avgivna allmänna yttrande. Jag vill här endast tillägga, att jämkningen i de ordalag, som bestämma begreppet odlingsområde, företagits i förtydligande syfte.

Fjärde, femte och sjätte punkterna motsvara tredje, fjärde och femte punkterna i nu gällande 4 §. Undantagsbestämmelsen i nuvarande tredje punkten återfinnes i sista stycket av paragrafen.

Andra stycket upptager bestämmelserna rörande bytesprincipens tillämpning.

Vid bedömande av frågan, huruvida avhändelsen ägt rum inom de före ansökningens ingivande senast förflutna tio åren, bör, där både köpekontrakt och köpebrev utfärdats, tiden räknas från köpekontraktets dag.

Stadgandet i sista meningen av andra stycket har tillkommit för att förebygga markförsäljningar till skogsspekulanter och egendomsjobbare och motsvarar av sociala jordutredningen i samma syfte föreslagen bestämmelse.

I *tredje stycket* återfinnas de särskilda stödsöksbestämmelserna för vissa delar av Kopparbergs län. Såsom motivering till de jämkningar bestämmelserna i förhållande till nu gällande lag undergått har sociala jordutredningen anfört:

Stödsöksbestämmelserna i 1906 års lag, vilka utan ändring överflyttades till 1925 års lag, berörde i fråga om Kopparbergs län ej hela den del av länet, som undergått storskifte på bekostnad eller med understöd av statsmedel. Bestämmelserna, som hade tillämplighet å Nedan-Siljans, Ovan-Siljans och Väster-Dals fögderier samt Envikens och Svärdsjö socknar, berörde nämligen icke Stora Tuna, Gustafs, Sätters och Silfbergs socknar, vilka i likhet med nyssnämnda socknar och fögderier helt undergått dylikt storskifte, samt Vika och Torsängs socknar, vilka i fråga om skattejorden varit föremål för samma storskifte. Man hade ansett, att berörda socknar till natur och skogsförhållanden voro likställda med södra delarna av länet.

Att märka vore emellertid, att Säfsnäs socken, som inginge i Väster-Dals fögderi, ej undergått dylikt storskifte. Denna socken borde således icke medtagas i de bestämmelser, som komme att motsvara nuvarande 5 § b).

Vidare vore att märka, att från och med år 1918 genomförts en viss förändrad fögderiindelning. Dels hade vissa överflyttningar av storskiftade socknar skett mellan fögderierna, dels hade till Nedan-Siljans fögderi överförts Kopparbergs och Aspeboda socknar, vilka ej undergått storskifte. Slutligen hade Svartnäs avskilts från Svärdsjö socken till egen jordebokssocken. Dessa ändringar i fögderiindelningen påkallade vissa jämkningar.

Bestämmelserna i 5 § b) »vad vid verkställt storskifte betecknats såsom hemskog och fäbodskog» syntes därjämte böra undergå vissa jämkningar. Till »verkställt storskifte» hade hittills hänförts, utom storskiftet mellan byarna, jämväl de åbodelningar, vilka verkstälts såsom storskifte, d. v. s. innan kungörelsen den 18 februari 1859 blev gällande, varemot de åbodelningar, vilka verkstälts efter sagda kungörelses tillkomst och med tillämpning av lagskiftesprinciperna, ej ansetts hava någon betydelse beträffande då åsatta benämningar å skogsskiftena. Anledning att skilja mellan dessa båda slag av åbodelningar torde emellertid ej föreligga, då någon skillnad beträffande skogsmarkens uppdelning i hemskog, fäbodskog och utskog ej förelåge vid de båda olika slagen av åbodelning. För att göra regeln ännu mindre stel syntes ordet »betecknats» böra utbytas mot »avsetts». Ändamålet med sistnämnda ändring vore att giva vid handen, att det vore skogskiftets verkliga karaktär och icke dess beteckning, som skulle vara avgörande. Den ifrågakvarande bestämmelsen föresloges alltså erhålla lydelsen »vad vid skogsåbodelning eller, där sådan ej förekommit, allmänt storskifte avsetts såsom hemskog och fäbodskog».

Mot vad sociala jordutredningen sålunda anfört har jag ej funnit något att erinra. Med den avfattning stödskogsbestämmelserna i förslaget erhållit torde de i andra lagutskottets utlåtande nr 33 till 1925 års riksdag omförmälda olägenheter, som vidlåda nu gällande bestämmelser, i huvudsak vara undanröjda. Anledning synes ej föreligga att för de delar av Kopparbergs län, som icke beröras av bestämmelserna i nuvarande 5 § b), införa motsvarande föreskrifter.

Stadgandet i *fjärde stycket* har betingats av de särskilda jordförhållanden, som äro rådande inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län, och utgör en motsvarighet till bestämmelserna i 25 § lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län. Stadgandet överensstämmer i sak med förslag av sociala jordutredningen, såvitt angår de delar av länet, som beröras av de särskilda stödskogsbestämmelserna. Såsom motivering till sitt förslag har utredningen framhållit, att då en brukningsenhet inom förevarande områden i regel utgjordes av andelar i ett stort antal hemman samt olika ägoslag inginge i olika andelar, resultatet av en prövning i strikt överensstämmelse med bestämmelserna i den föreslagna tredje punkten lätt kunde bliva beroende av rena tillfälligheter. Tillstånd skulle således kunna meddelas till förvärv av skogsmark från fastighet med riklig skogstillgång, oaktat denna vore behöflig till fyllande av brist i sambrukad fastighet, bestående huvudsakligen av inägor, medan åter bestämmelserna komme att medföra hinder för förvärv från brukningsenhet med riklig skogstillgång, på den grund att detta överskott icke vore tillfinnandes å just den hemmansdel, från vilken förvärvet skulle ske. Med

hänsyn härtill föresloges, att i fråga om de i tredje stycket angivna delarna av Kopparbergs län skulle, där heminägorna ännu låge i storskifte, vid tillämpning av bestämmelserna i första stycket tredje punkten hänsyn tagas jämväl till andra samme ägare eller hans make tillhöriga ägor, vilka såsom en brukningsdel nyttjades tillsammans med den del av hemmanet, som skulle återstå efter upplåtelsen.

Till vad sociala jordutredningen anfört kan jag ansluta mig. De av utredningen framhållna synpunkterna torde genom departementsförslaget bliva tillgodosedda. Då i de avseenden, utredningen angivit, samma förhållanden äro rådande inom samtliga de delar av länet, som undergått storskifte på bekostnad eller med understöd av staten, synes anledning ej föreligga att begränsa stadgandet till de områden, som beröras av de särskilda stödskögsbestämmelserna.

Bestämmelserna i *femte* och *sjätte styckena* finnas i nu gällande lag upptagna i andra och tredje punkterna av 4 § första stycket.

Kungl. Maj:ts tillstånd till förvärv av område, som skall avstyckas, utgör naturligen icke hinder för de myndigheter, som hava att handlägga jorddelningsärenden, att ur andra synpunkter än dem som legat till grund för Kungl. Maj:ts prövning granska avstyckningens överensstämmelse med gällande lag.

5 §.

Förslagets 5 § innehåller den allmänna koncessionsregel, som i gällande lag upptages i andra stycket av 4 §.

6 §.

Ändringarna i denna paragraf äro av redaktionell art.

Övergångsbestämmelser.

Lagen torde böra träda i kraft den 1 juli 1937. I fråga om förvärv, som skett före nämnda dag, torde i varje särskilt fall böra tillämpas vad dittills gällande lag innehåller.

Beträffande stadgandet i andra stycket torde jag få hänvisa till vad jag i den allmänna motiveringen anfört.

Under återopande av det anförda hemställer föredraganden, att lagrådets utlåtande över det inom jordbruksdepartementet utarbetade förslaget till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom måtte för det i § 87 regeringsformen avsedda ändamål inhämtas genom utdrag av statsrådsprotokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

P. Gullstrand.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

Härigenom förordnas, att 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom¹ skola, 6 § i nedan angivna del, erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

Bolag, förening eller stiftelse må förvärva fast egendom, som i den ordning 6 § stadgar prövas äga sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen vara avsedd till tomt, upplagsplats, idrottsplats eller dylikt eller att nyttjas till stenbrott, grus- eller lertag eller utgöra torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet eller vara av beskaffenhet att böra skyddas på grund av säregen natur eller fornlämning eller av liknande anledning.

Prövning, varom nu sagts, åligger Konungens befallningshavande i det län, där egendomen är belägen.

Sedan fast egendom förklarats vara av den beskaffenhet, att bolag, förening eller stiftelse, efter vad nu sagts, må förvärva den, vare det gällande även vid framtida överlåtelse av egendomen eller del därav.

4 §.

Konungen äger giva bolag, förening eller stiftelse tillstånd att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs i fall,

1. att egendomen vid tiden för denna lags trädande i kraft ägdes av bolag eller ekonomisk förening och sedermera alltjämt tillhört dylik samfällighet;

2. att egendomen utgör fastighet, därav icke någon del lämpligen kan nyttjas för jordbruk;

3. att egendomen utgör sådan del av en fastighets avrösningsjord med impedimenter, vilken med hänsyn till ortens förhållanden och i övrigt föreliggande omständigheter prövas icke vara erforderlig för att återstående del av fastigheten skall äga skogstillgång, tillräcklig att utgöra varaktigt stöd för drivande av självständigt jordbruk (*stödsskog*), och icke heller vara att hänföra till sådana till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägen-

¹ Senaste lydelse av 3, 4 och 6 §§, se SFS 1932:183.

heter, som i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägna sig för upptagande av självständiga jordbruk eller lämpligen kunna samman-slås med andra brukningsdelar (*odlingsområde*); skolande vid beräkning av stödskog hänsyn tagas dels till möjligheten att genom delning av förefintlig brukningsdel bilda nya självständiga jordbruk, dels, beträffande odlingsområde, till möjligheten att av dylikt område bilda självständigt jordbruk eller sammanslå sådant område med annan brukningsdel;

4. att egendomens förvärvande för bolaget, föreningen eller stiftelsen såsom innehavare av angränsande fastighet äger avsevärd betydelse med hänsyn till skogsvårdens främjande;

5. att med egendomens förvärvande är avsett att åt arbetare eller andra hos bolaget, föreningen eller stiftelsen anställda personer bereda bostäder eller att genom idkande av jordbruk tillgodose sådana personers behov av livsförnödenheter eller jordbruksprodukter; eller

6. att med egendomens förvärvande är avsett att främja bildandet av egna hem eller mindre jordbruk.

Tillstånd till förvärv enligt andra eller tredje punkten må ej utan särskilda skäl förvägras bolag, förening eller stiftelse, som under de före ansökningens ingivande senast förflutna tio åren genom överlåtelse till enskild person av skogsmark eller till jordbruk tjänlig fastighet med efter ortens förhållanden erforderlig skogstillgång eller ock genom sådan överlåtelse till enskild person av odlad jord eller odlingsområde, som prövas gagnelig för befolkningens näring i orten, avhänt sig egendom, vilken vid värdering, verkställd i den ordning och efter de grunder Konungen föreskriver, finnes i värde ungefär motsvara den egendom som med förvärvet avses. Med överlåtelse, som ovan sagts, skall jämställas överlåtelse av skogsmark, jordbruksfastighet, odlad jord eller odlingsområde till kommun eller till hushållningssällskap, bolag eller förening, som utövar statsunderstödd egnahemsverksamhet. Har överlåtelse av jordbruksfastighet eller skogsmark skett till enskild person, som förvärvat egendomen huvudsakligen för att därav bereda sig inkomst annorledes än genom dess utnyttjande för eget jordbruk eller i samband därmed bedrivit skogsbruk, må hänsyn ej tagas till överlåtelsen.

Tillstånd enligt andra eller tredje punkten må, såvitt angår Nedan-Siljans fögderi med undantag för Kopparbergs och Aspeboda socknar, Ovan-Siljans fögderi, Väster-Dals fögderi med undantag för Säfsnäs socken samt Envikens, Svärdsjö och Svartnäs socknar av Falu fögderi i Kopparbergs län, icke, utan att särskild anledning därtill föreligger, givas till förvärv av mark, som vid skogsåbodelning eller, där sådan ej förekommit, allmänt storskifte avsetts till hemskog och fäbodskog.

I fråga om de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län skola, där heminägorna ännu ligga i storskifte, vid tillämpning av bestämmelserna i tredje punkten samma ägare eller hans make tillhöriga ägor, vilka gemensamt bilda en brukningsdel, betraktas såsom en fastighet.

Vad enligt bestämmelserna i tredje punkten förvärvas skall avskiljas ge-

nom avstyckning, därvid dock skall iakttagas, att rätt till delaktighet i sådana samfälligheter, rättigheter och förmåner, som avses i 19 kap. 12 § andra stycket lagen om delning av jord å landet, ej må tilläggas den avstycade ägovidden.

Tillstånd till förvärv enligt fjärde punkten må icke, utan att särskild anledning därtill föreligger, givas, om jordbruket å fastighet, varifrån förvärvet göres, därigenom skulle bringas att upphöra eller märkligen försvagas.

5 §.

Prövas i andra fall än i 4 § angivits på grund av särskilda omständigheter bolag, förening eller stiftelse böra medgivas rätt att förvärva fast egendom av annan beskaffenhet än i 3 § sägs, äger Konungen giva tillstånd därtill. Såsom sådan omständighet skall i fråga om förvärv, som göres av annan förening än ekonomisk förening eller av stiftelse, anses, att föreningen eller stiftelsen främjar ett allmännyttigt ändamål samt att förvärvet äger avsevärd betydelse för föreningens eller stiftelsens verksamhet.

6 §.

Äskas sådan prövning, som i 3 § sägs, eller vill bolag, förening eller stiftelse jämlikt 4 eller 5 § söka Konungens tillstånd att förvärva fast egendom, skall ansökan jämte fångeshandlingen ingivas till Konungens befallningshavande inom tre månader från det fånget skedde. Försittes den tid eller prövas egendomen icke vara sådan, som i 3 § sägs, och varder ej heller, där Konungens tillstånd sökes, sådant beviljat, vare fånget ogillt.

Sökes Konungens — — — eller egnahemsnämnd.

Över Konungens — — — är stadgad.

Närmare föreskrifter — — — av Konungen.

Är i — — — fast egendom.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1937.

Vad i 4 § andra stycket stadgas skall allenast hava avseende å bolag, förening eller stiftelse, som efter lagens ikraftträdande avhänt sig i samma stycke omförmäld egendom.

I fråga om bolags, förenings eller stiftelses förvärv av fast egendom, vilket skett före denna lags trädande i kraft, skall i varje särskilt fall tillämpas vad dittills gällande lag innehåller.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 11 mars 1937.

N ä r v a r a n d e:

justitierådet AFZELIUS,
regeringsrådet ASCHAN,
justitieråden FORSBERG,
SANDSTRÖM.

Enligt lagrådet den 9 februari 1937 tillhandakommet utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 22 januari 1937, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över uppriktat förslag till lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Olof Söderström.

Lagrådet yttrade:

När innehållet i 1906 års lag angående bolags jordförvärv med åtskilliga ändringar överflyttades till den nu gällande lagen av år 1925, bibehölls den äldre lagens språkbruk i sådana delar, som icke berördes av ändringarna eller av det vid lagens revision jämväl föreliggande önskemålet att på särskilda punkter vinna överensstämmelse med 1916 års lagstiftning om utlänningars rättsförvärv. Härav förklaras det bruk, som i lagen göres av uttrycken »fastighet» och »fast egendom». I de sammanhang, där det förra i rättslig bemärkelse mer begränsade uttrycket användes, torde från innehållets synpunkt icke vara något att erinra häremot. Sociala jordutredningen har, såsom det vill synas med fullt fog, icke sträckt sitt förslag till ändringar i lagen utöver vad som påkallats av här ifrågavarande sakliga ändamål. Vid överarbetningen av detta förslag har emellertid företagits en terminologisk revision av lagen i syfte att utbyta »fastighet» mot »fast egendom», och detta har haft till följd att ändrad avfattning föreslås även i sådana avseenden, vilka icke äga något sammanhang med nu förevarande lagstiftningsspörsmål. Huruvida härigenom vinnes en redaktionell förbättring måste synas tvivel-

aktigt, såsom särskilt den föreslagna lydelsen av 4 § lärer giva vid handen. I allmänhet torde gälla, att när — såsom i detta fall — dylika omskrifningar äro att anse såsom helt onödiga, de helst också böra undvikas.

4 §.

Tvekan kan råda om den åsyftade innebörden av det i första stycket tredje punkten använda uttrycket brukningsdel. När i denna punkt talas om delning av »förefintlig brukningsdel», åsyftas därmed uppenbarligen detsamma som i gällande lag betecknas med »förutvarande jordbruk». Samtidigt talas emellertid om att sammanslå odlingsområde med »annan brukningsdel», varav skulle kunna dragas den slutsatsen att även ett i sin helhet ouppodlat område skulle falla under beteckningen brukningsdel, i den mening ordet här användes. Stadgandet lärer alltså böra förtydligas.

Slutstadgandet.

Innehållet av de med förevarande förslag avsedda lagändringarna torde icke vara av sådan beskaffenhet att en bestämmelse i enlighet med slutstadgandets tredje stycke kan anses påkallad. Detta stycke synes därför kunna utgå.

Ur protokollet:
Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1937.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp, lagrådets den 11 mars 1937 avgivna utlåtande över det den 22 januari 1937 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom.*

Efter redogörelse för utlåtandets innehåll anför föredraganden:

I anledning av de från lagrådets sida gjorda erinringarna har förslaget blivit inom jordbruksdepartementet överarbetat. Sålunda har till förtydligande av stadgandet i 4 § första stycket tredje punkten de här förekommande orden »förefintlig brukningsdel» utbytt mot »förefintligt jordbruk». Efter denna jämkning av stadgandets avfattning torde det vara klart, att under beteckningen brukningsdel, i den mening detta ord eljest förekommer, faller jämväl ett i sin helhet ouppodlat område, som lämpligen kan brukas. Vidare har sista stycket i förslagets slutstadgande utgått. Vad lagrådet anfört med avseende å det inom departementet verkställda utbytet av »fastighet» mot »fast egendom» har synts mig ej innefatta tillräcklig anledning att göra ändring i det upprättade förslaget.

Föredraganden hemställer, att det inom jordbruksdepartementet överarbetade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 3—6 §§ lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom* måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Allan Tigerschiöld.